

קונטרס

כתר כהונה

לעסוקי שמעתתא בחיוב הכהנים בתפילין ולישב סתירת
הברייתות בזבחים וערכין ע"ד הפלפול וע"ד הפשט

נערך בתור בר מצוה פשעטיל עבור בני, הכחור הנחמד

מרדכי אלכסנדר הכהן נ"י

על ידי אליעזר לייב בן א"א ר' ירחמיאל אהרן ש' הכהן רובין

פיטסבורג, פ.א.

שנת ומרדכי יצא מלפני המלך בעטרת זהב לפ"ק

לכל עניני הספר

אליעזר ליב רובין

elrubin88@gmail.com

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא
publish@alehzayis.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

פתח דבר

בשבח להקב"ה על שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן שמחת הבר מצווה של בנינו היקר, **מרדכי אלכסנדר שי'**, הננו בזה להביע את תודתנו וברכתנו לכל משפחתנו, ידידינו ומכירינו אשר הואילו לשמוח אתנו יחדיו.

וכמזכרת מיום זה, בחרנו להגיש בפניכם קונטרס זה המכונה "כתר כהונה" על שם התפילין שנקראו "כתר", וכלשון הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה הי"א) שהנהגת החכם היא ש"לא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין", ועל שם שענין קונטרס זה הוא לעסוקי שמעתתא בחיוב הכהנים בתפילין ע"ד הפלפול וע"ד הפשט.

ולתועלת הרבים צירפנו קיצור ותמצית הדברים נערכים בלשון אנגלית תחת הכותרת "האם הכהנים חייבים בתפילין?"

ולתועלת הבאים להשתתף איתנו בשמחתנו גם צירפנו קידוש לשבת (וי"ט) וסדר ברכת המזון.

ואנו תפילה שיתקיימו בבנינו הנ"ל כל האיחולים והשאיפות המתבטאים באיגרת הקודש, שנהג כ"ק אדמו"ר זי"ע לשלוח להורי הבר מצווה:

יה"ר מהשי"ת אשר מבן שלש עשרה למצות יגדל לבן חמש עשרה וכו' כפסק המשנה (אבות פרק ה'), ויוסיף התמדה ושקידה בלימודו בתורה, בתורת הנגלה וכן בתורת החסידות ויהדר בקיום המצות. והשי"ת יצליחו להיות חסיד ירא שמים ולמדן.

בכבוד ובברכה,

אליעזר ליב ומרים רובין

מפתח כללי

ה	קונטרס כתר כהונה
כז	קידוש לשבת ויו"ט
לו	סדר ברכת המזון
1	האם הכהנים חייבים בתפילין? (אנגלית)

קונטרס
כתר כהונה

תוכן ענינים

א	הסוגיא דזבחים	ז
ב	הסתירה מהסוגיא דערכין	ח
ג	דרכן של השיטה מקובצת והשאגת אריה בישוב הסתירה ...	ט
ד	דרכו של הבית הלוי בישוב הסתירה	י
ה	הערות וקושיות בהדרכים דלעיל	יב
ו	ביאור הסוגיא דערכין ע"ד הפשט	יד
ז	החילוק בין הני תרי ברייתות דערכין וזבחים ע"ד הפשט ...	טז
ח	בירור בהסוגיא דערכין ע"פ פלוגתת הראשונים אם יד וראש	
	חד מצוה הן או תרי	יז
ט	עוד סמך לדרכינו ע"פ לימוד הסוגיא דערכין על אתר	יט
י	עוד דרך לחלק בין הני תרי ברייתות דערכין וזבחים	
כ	לחידודא דמילתא	כ

א

הסוגיא בזבחים

תניא בפ"ב דזבחים (יט.) כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן פטורין מן התפלה ומן התפילין. ובגמרא, "מאי לאו אם הניחן אינן חוצצות?" היינו דהו"א שאין נחשבין התפילין לחציצה בין בגדי כהונה לבשר הכהן, ויכול הכהן לעבד עבודתו עם תפילין קשורין על ידו תחת הכתונת, אע"פ דלמדו מקרא דחציצה מעכבת בבגדי כהונה, אלא דמ"מ פטורים משום שהעוסק במצות העבודה פטור ממצות תפילין (ע"פ רש"י שם ד"ה ומן התפילין).

ומהדרינן בגמרא, "לא, אם הניחן חוצצות. אי הכי, פטורים?! אסורים מיבעי ליה! כיון דאיכא לוים וישראל - דלא מתנו ליה אסור, משום הכי תנא פטורין. והתניא: אם הניחן אינן חוצצות! לא קשיא; הא דיד, הא דראש. מאי שנא דיד, דכתיב: ילבש על בשרו - שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו; דראש נמי, כתיב: ושמת המצנפת על ראשו! תנא: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניחין תפילין."

ומבואר למסקנת הסוגיא בזבחים שם דאכן אסור לכהן להניח תפילין של יד בשעת העבודה ואם לבשן הרי הן חוצצות ועבודתו פסולה. ואילו בשל ראש, "אם הניחן אינן חוצצות."

ומלישנא דא, "אם הניחן," משמע דכהן בעבודתו ה"ה פטור מן תפילין של ראש, ואינו חייב ללבשן אע"פ שאינן חוצצות ומטעם דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וכן פסק הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"י ה"ז): אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת. אבל של ראש אינה חוצצת. ואם רצה להניחם בשעת העבודה מניח. עכ"ל.

ועפ"ז יומתק מה שאמרו בברייתא כהנים בעבודתן פטורין דייקא, מן התפילין, אע"פ שאסור להן לעבוד בתפילין של יד. דהרי כמו שבלוים בדוכנן וישראל במעמדן לא מתנו ליה אסור, כמש"כ בגמ', כן הוא לגבי

הכהנים עצמם לענין תפילין של ראש דלא מתנו בהו אסור, ונקטו
לישנא הכוללת ג' מחנות בנ"י וב' מצוות דתפילין.

ב

הסתירה מהסוגיא דערכין

אמנם כבר העירו ראשונים ואחרונים מהך דתניא בערכין (ג:) הכל
חייבין בתפילין כהנים ליום וישראלים. ובגמרא, "פשיטא! כהנים
איצטריך ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב וקשרתם לאות על
ידך והיו לטטפת בין עינך, כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש.
והני כהנים, הואיל וליתנהו במצוה דיד, דכתיב ילבש על בשרו, שלא
יהא דבר חוץ בינו ובין בשרו, אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו. קא
משמע לן דלא מעכבי אהדדי, כדתנן: תפלה של יד אינה מעכבת של
ראש, ושל ראש אינה מעכבת של יד. ומאי שנא דיד, דכתיב ילבש על
בשרו? ראש נמי, כתיב ושמת המצנפת על ראשו! תנא: שיערו היה נראה
בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפילין."

ולפום ריהטא היינו דהו"א דמכיון שאין הכהנים יכולים לקיים מצות
תפילין של יד בשעת עבודתן כן אינם חייבים לקיים מצות תפילין של
ראש בשעה זו. ואע"פ שאין בהן משום חציצה, אין חיוב בשל ראש אלא
במקום שחייבין בשל יד גם כן. קמ"ל דשל יד אינה מעכבת של ראש,
ושל ראש אינה מעכבת של יד. וחיוב הכהנים בתפילין של ראש עומדת
אף במקום שא"א לקיים מצות תפילין של יד.

ומבואר למסקנת הסוגיא בערכין דאכן אסור לכהן להניח תפילין
של יד בשעת העבודה ואם לבשן הרי הן חוצצות ועבודתו פסולה. ואילו
בשל ראש, לא רק שאם הניחן אינן חוצצות, אלא שהכהנים גם חייבים
להניחן. ודלא כמסקנת הסוגיא בזבחים דבעת עבודתן אסורין בשל יד
ופטורין משל ראש. ונמצא דקשיא לן ברייתא אברייתא, ובגמרא לא רמו
אהדדי. והכלל הוא דרמינן סתמא אסתמא אפי' היכא דבפשטא דידהו

לא דמיא חדא לאידך, וכש"כ כאן ששני המקומות מיירו בענין אחד. (עיין יד מלאכי, להאי כהן שמכיר משמרתו, כלל רמט.) וצ"ע.

ג

דרכן של השיטה מקובצת והשאגת אריה בישוב הסתירה

והנה בשיטה מקובצת לערכין שם כתבו בזה"ל: משמע שהכהנים חייבין בתפילין בעידן עבודה, ותימ' דאמר' בפ' שני דזבחים כהנים בעבודתן ולוים בדוכנם פטורין מתפילין, ואומר הר"מ דהתם כשמתבטלין מעשות עבודה מטעם דכל דכל העוסק במצוה פטור, אבל כשיש שהות להניחם קודם עבודה חייבין להניחם ושיהו עליהם בשעת עבודה. ע"כ.

והן הן הדברים שכתב הגאון בעל השאגת אריה (שו"ת סי' לו) ביתר ביאור: דהנה בהך דינא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה מצינו מחלוקת הראשונים, דהתוס' (סוכה כ"ה: ד"ה שלוחי) והרא"ש (שם סימן ו') פירשו דהני מילי באינו יכול לקיים את שניהם, אבל ביכול אינו פטור. אמנם הר"ן (שם) ושאר פוסקים סבירא להו דעוסק במצוה לעולם פטור מן המצוה, אפילו ביכול לקיים את שניהם. וא"כ לדעת התוס' והרא"ש י"ל דההיא דערכין ביכול לקיים שניהם מיירי, כגון שהניח כבר תפילין קודם שהתחיל בעבודה דעל ידי זה שהתפילין עליו אינו מתבטל מן העבודה, ואין לפטרו משום העוסק במצוה כו'. ועל נידון זה אמרו בברייתא שם הכל חייבין בתפילין כהנים לויים וישראלים. ואילו ההיא דזבחים מיירי שלא הניח עדיין, ואם יתעסק בהנחת תפילין על ידי זה יתאחר מלעבוד עבודה, ומכיון דא"א לקיים שניהם שפיר אמרינן דהעוסק במצוה כו' ומשום הכי פטור.

כן ביאר השאגת אריה והן הן דברי השיטה מקובצת. אמנם אין לומר תירץ זה אלא לדעת התוס' והרא"ש, ואילו לדעת הר"ן שגם ביכול לקיים שניהם אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה הקושיא במקומה עומדת.

וע"ז המשיך השאגת אריה ודחק עוד למצוא היכא תמצא ולהעמיד הך ברייתא דערכין בנידון של עבודת ספק, כגון דמקריב חטאת העוף על ספק לידה או זיבה דקי"ל (נזיר כ"ט). חטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת משום דמליקת חולין הוי נבילה, ודוקא בקרבן גמור התירה תורה לאכול מליקה, אבל בספק אינו נאכל דבספיקא אזלינן לחומרא דילמא לאו בני קרבן נינהו, הילכך מביאה קרבן ואינו נאכל ולחומרא.

והנה, כהן המקריב קרבן זה בעל כרחך לובש בגדי כהונה בשעת הקרבתו ואי אפשר לו ללבוש תפילין משום חציצה דילמא קרבן גמור הוא. ומ"מ בתפילה של ראש חייב בשעת הקרבת קרבן זה מספק ולחומרא שהרי משום חציצה בתפילה של ראש ליכא, ואפילו בשעת הקרבת קרבן גמור אם רוצה להניחו הרשות בידו, אלא שאינו צריך משום עוסק במצוה, וכיון דספק קרבן הוא דילמא לאו בני קרבן נינהו ע"כ צריך אתה למיזל לחומרא. הילכך לגבי תפילין של יד דגבי קרבן גמור איכא משום חציצה, אסור להניחו בשעת הקרבת ספק, מספיקא דילמא קרבן גמור הוא, אבל תפילין של ראש דגבי קרבן גמור נמי ליכא איסור להניחו אלא דא"צ משום עוסק במצוה, לפיכך בשעת הקרבת קרבן ספק זה אזלינן מספיקא לחומרא וחייב להניח את של ראש מספק דילמא לאו קרבן הוא ואין כאן משום עוסק במצוה וחייב בתפילין. ע"כ מדברי השאגת אריה, עיין שם שהאריך עוד בזה.

ד

דרבו של הבית הלוי בישוב הסתירה

ועיין בשו"ת בית הלוי (ח"א סי' ג) מה שפלפל בדברי השאגת אריה, ובתוך דבריו דייק מדברי הרמב"ם שפטור הכהנים מתפילין אינו משום העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא משום היסח הדעת. ואלו הן דברי הרמב"ם בפרק ד' מהלכות תפילין הלכה י"ג: כל הפטור מקריאת שמע פטור מתפילין וכו', חולי מעים וכל מי שלא יכול לשמר את נקביו אלא בצער פטור מן התפילין וכו', מצטער ומי שאין דעתו מישבת ונכונה

עליו פטור מן התפלין שהמניח תפלין אסור לו להסיח דעתו מהן. כהנים בשעת העבודה והלויים בשעה שאומרים השיר על הדוכן וישראל בשעה שעומדים במקדש פטורין מן התפלה ומן התפלין. עכ"ל. הרי הרמב"ם כלל הך פטור דכהני בהמשך לשארי פטורין משום צער והסיח הדעת ובתוך אותו הלכה.

ואם כן הדרא קושיא לדוכתא. דהרי רק באם נאמר דהפטור הוא משום העוסק במצוה כו' היינו יכולים לחלק (לדעת התוס' והרא"ש) בין יכול לקיים שניהם ובין אינו יכול לקיים שניהם, ולהעמיד הך דערכין דחייבים כגון שהניח כבר תפלין קודם שהתחיל בעבודה דעל ידי זה שהתפלין עליו אינו מבטל מן העבודה, ואילו הך דזבחים דפטור כשכבר התחיל ושוב א"א לקיים שניהם. אבל אם אכן הפטור הוא מטעם הסיח הדעת הרי גם בהיו עליו מקודם צריך להיות פטורין.

כן כתב הבית הלוי, ויש עוד להוסיף על דבריו דעפ"ז גם אין להעמיד תירוצו של השאגת אריה אליבא דהר"ן ושאר פוסקים דס"ל דהעוסק פטור בכל מקום, דאוקי להו חיוב הכהנים בתפלין דוקא בנידון דעוסקים בעבודת ספק, ומשום דהעוסק בספק מצוה אינו פטור מודאי מצוה. דהרי אם הפטור הוא משום הסיח הדעת אינו נוגע אם סיבת ההיסח הוא מצוה אם לאו, ואפ"ל אם אינו עוסק בשום מצוה רק "שאין דעתו מישבת ונכונה עליו פטור מן התפלין", וכמש"כ הרמב"ם, "שהמניח תפלין אסור לו להסיח דעתו מהן." ואפ"ל בעבודת ספק צריכים הכהנים לכוון דעתם לעשות כל פרטי העבודה כתיקונם, דהרי ספק לחומרא, ואין טעם לחלק בזה בין עבודת ספק לעבודת ודאי.

ומכח קושיא זו מצא הבית הלוי סמוכין לסברתו לענין ריצוי ציץ, דלהך מ"ד דס"ל דאינו מרצה רק עודו על מצחו (יומא ז:) בעינן שיהי' הכהן גדול לבוש כל הבגדים אפי' שלא בשעת העבודה, דבלא"ה אין כהונתו עליו, ואין הציץ מרצה על טומאה שיתרחש לכהנים העובדים. עיין שם מה שהאריך בזה. ובנוגע לעניינו כתב דעפ"ז ניחא שפיר הך דערכין דיש להעמיד חיוב הכהנים בתפלין בהך ברייתא דערכין בכהן גדול, למימר דגם בשעה שאינו עובד והיה לובש הציץ משום ריצוי ולובש כל הבגדים, וא"א לו להניח התפלין של יד דיהיה חציצה ולא ירצה, אבל בשל ראש הא חייב שפיר דהא אינו תרוד בעבודה ואין לפטרו לא משום העוסק במצוה ולא משום הסיח הדעת.

ובדרך זה רצה הבית הלוי להעמיד הברייתא דערכין הן לשיטת התוס' והן לשיטת הר"ן. התוס' ס"ל דביכול לקיים שניהם אין העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, והרי לא יתבטל הכהן גדול כלל בזה שיהיה מניח תפילין כיון דאינו עובד אז. ולדעת הר"ן הרי הוא בעצמו חילק בהך סוגיא דסוכה בין העוסק במצוה ובין מי שרק מקיים מצוה, וכגון מי שיש לו אבידה בביתו דאינו עוסק בו רק מקיים מצוה, וכהאי גוונא אינו פטור משארי מצוות. וא"כ, כהן גדול בשעה שאינו עובד רק לובש הבגדים משום ריצוי ציץ הא לא הוי עוסק במצוה, והוי רק מקיים מצוה. וא"כ ניחא הך דערכין, דהא דקאמר הכל חייבין בתפילין דאע"ג דליתניהו בשל יד מ"מ חייבין בשל ראש איירי בכהן גדול ולא בשעת עבודה ומ"מ פטור בשל יד וחייב בשל ראש. ע"כ תורף דברי הבית הלוי.

ה

הערות וקושיות בהדרכים דלעיל

לסיכום, הן השיטה מקובצת והשאגת אריה והן הבית הלוי רצו לישב סתירת הסוגיות דזבחים וערכין בדרך ההיכי תמצא: או שהמדובר בערכין הוא דוקא כשכבר לבש תפילין ולא יצטרך לבטל העבודה (לדעת התוס'); או שהמדובר שם הוא דוקא בנידון של עבודת ספק (לדעת הר"ן); או שהמדובר שם הוא דוקא בכהן גדול שלא בשעת העבודה, ודוקא למ"ד דס"ל דציץ אינו מרצה רק עודו על מצחו ודוקא כשהכהן גדול לבוש כל הבגדים ג"כ (ובזה דוקא אתי שפיר הן לדעת התוס' והן לדעת הר"ן).

אמנם יש לפקפק טובא בתירוצים אלו, שהרי אינם מתיישבים כלל בפשטות לשון הברייתא דערכין דגרסינן בה להדיא הכל חייבין בתפילין כהנים ליום וישראלים. וקשה מאוד לומר דאין הכוונה לכל הכהנים כלל.

והרי לפי דרך הא' הנ"ל הכוונה הוא רק לכהנים שכבר הניחו תפילין ואינם זקוקים לבטל עבודתם כדי לקיים חיוב זו. ומלבד הדוחק בזה, הרי איפכא מסתברא, דמכיון שכבר הניחו תפילין וה"ה מקיימים מצותן בלאו הכי למה לן להדגיש שהם חייבים במצוה שהם כבר מקיימים. ועוד

קשה על ישוב זה מהך ברייתא דזבחים, דגרסינן בה כהנים בעבודתן פטורין מן התפילין גרידא, והרי לפ"ז נמצא דהכוונה הוא רק בנידון שאין הזמן גרמא הן להניח תפילין והן לעבוד העבודה, משא"כ כשיש שהות הרי יצא איפכא דכהנים בעבודתן חייבים בתפילין. ואין לזה שום רמז בכל הסוגיא דזבחים. וממש"כ הרמב"ם "אם רצה להניחם בשעת העבודה מניח" (הל' כלי המקדש פ"י ה"ו) מבואר להדיא דמדובר באופן שיש לו שהות להניחם, ואעפ"כ אין הדבר חובה אלא הרשות בידו.

ואם נלך בדרך הב' הנ"ל הכוונה בהכל חייבין בתפילין כהנים כו' הוא רק לכהן העובד עבודת ספק, ואילו כל הכהנים חוץ מהם ה"ה פטורים, ואין להאריך בהדגשת הדוחק הגדול שבוה. ועוד דכשהזכיר הרמב"ם דיני עבודת ספק (הלכות פסולי המוקדשין זי"ב, הלכות מחוסרי כפרה א:ו) לא מצינו דין זה שמחויב הכהן בהנחת תפילין. אלא דבזה אינו קשה כ"כ מהך ברייתא דזבחים, דאכן הדין הפשוט הוא שכהנים בעבודתן פטורין מן התפילין וכדגרסינן שם, ורק בנידון מסוים של ספק דאזלינן בה לחומרא יש להחמיר ולהניח תפילין שמא אינו עוסק בעבודת מצוה כלל, דאז אינו בכלל הכהנים בעבודתן כל עיקר וה"ז מחויב בתפילין אליבא דאמת.

ועל פי דרך הג' הנ"ל הכוונה בהכל חייבין בתפילין כהנים כו' הוא דוקא לכהן גדול שלא בשעת העבודה, ולמ"ד דציץ אינו מרצה רק עודו על מצחו בלבישת כל הבגדים, מלבד זאת שאינו מתישב כלל במה שאמרו "הכל" הרי "כהנים" רבים משמע, ולכל הפחות רבותא יותר מהכהן האחד המיוחד מאחיו. וקשה טובא. אמנם, אין להקשות כלל ע"ז מהסוגיא דזבחים, דאכן כל הכהנים פטורין מן התפילין בעת עבודתן גם אליבא דהברייתא בערכין. וגם יש קצת רמז הן בהסוגיא דזבחים והן בהך דערכין דדוקא בכה"ג לבוש בציץ מצינו הנחת תפילין של ראש ולבישת בגדי כהונה, דהא תנא שיערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניחין תפילין. אלא דאין מכאן ראייה שיש בזה חיוב, רק דאפשר להניח תפילין של ראש בעת לבישת הבגדים ואין בזה משום חציצה ואיסור בעת העבודה.

והנה ראינו שכל הדרכים האלו אינם פשוטים כלל, וא"כ עיקר הקושיא במקומה עומדת דהרי הכלל הוא דרמינן סתמא אסתמא אפי' היכא דבפשטא דידהו לא דמיא חדא לאידך, וכש"כ כאן ששני המקומות

מדברים בענין אחד. ורק לפעמים, מרוב הפשיטות שהם חלוקות, לא רמי הש"ס דברי התנאים אהדדי, וכמבואר ביד מלאכי כלל רמח ורמט. ומכיון שבנידן דידן קשיא לן ברייתא אברייא ולא רמו אהדדי ולא מידי, אין לישב הסתירה ולחלק בין סוגיא לסוגיא אלא באופן דמתישב היטיב בפשטות לשונם, ועד שנוכל לומר דלא רמו ולא מידי מרוב הפשיטות שהם חלוקות. ולאחר כל הפלפלים מהדרינן קושיא לדוכתא, וצ"ע.

ו

ביאור הסוגיא דערכין ע"ד הפשט

והנראה לענ"ד, דהנה יש חילוק פשוט ובולט בין הני תרי ברייתות דזבחים ודערכין, ולא ראיתי שיעמדו המפרשים על זה. דזבחים גרסינן: כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן פטורין מן התפלה ומן התפילין. והיינו דמתחלה גדר התנא וקבע דהמדובר הוא על כהנים בעת עבודתן דוקא. וכן לענין לוים וישראלים, גדר התנא וקבע שאינן פטורין מן התפלה ומן התפילין אלא בדוכנן ובמעמדן, ותו לא. ואילו בערכין גרסינן: הכל חייבין בתפילין כהנים לוים וישראלים. והכא לא גדר התנא דבריו, ולא קבע חיוב פרטי בעת ובזמן פלוני, אלא בא למשמע לן חיוב כללי סתמי ופשוט, שכל הג' מחנות נכללים במצות תפילין ומחויבים בה.

וע"ז אכן אמרו בגמרא "פשיטא!" והמשיכו לבאר שאי לאו האי ברייתא קא סלקא דעתך אמינא שאין הכהנים מחויבים בתפילין כל עיקר. ואין הכוונה בזה שיהיו פטורים רק בעת עבודתם בקודש, אלא שיהיו פטורים בכל עת ובכל שעה כמו נשים ועבדים שאינם בכלל מצות תפילין כלל, דה"א דגלי לן קרא דאינם בכלל המצוה מעיקרא, ובלישנא דגמרא: "כהנים איצטריך ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עינך, כל דאיתיה במצוה דיד דאיתיה במצוה דראש. והני כהנים, הואיל וליתנהו במצוה דיד, דכתיב ילבש על בשרו, שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין בשרו, אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו."

וכד דייקת שפיר, ישנו שלשה שלבים בביאור ההו"א: א) הואיל וכתביב וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עינך, כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש. והיינו דהו"א דהקשו יד לראש לעשותם כחד מצוה ממש, ומעכבין זה את זה. ב) הני כהנים ליתנהו במצוה דיד, דכתיב ילבש על בשרו. והיינו דגליא לן האי קרא דילבש שאין הכהנים בכלל המצוה דוקשרתם מפני שתפילין של יד חוצצות בבגדי כהונה. ג) אע"פ דלא מיעטם הכתוב להדיא מתפילין של ראש, הואיל והקיש וקשרתם לטטפת, והואיל וליתנהו במצוה דיד, אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו.

והנה מכאן נראה ברור דאין הנידון בסוגיא דא בחיובן של הכהנים בתפילין בעת עבודתן דוקא, דא"כ הוה לן למימר דאי לאו האי ברייתא הו"א דהעוסק במצוה פטור מן המצוה או שפטורים מחמת היסח הדעת (וכמו שאכן ביארו הראשונים בהך ברייתא דזבחים). ולמה לי לכל האריכות אם לימודים מהכתובים ושקו"ט בגדר מצות יד וראש ויחוסם זה לזה? אלא משמע שהנידון כאן הוא בכללות מצות תפילין, והו"א דמכיון דכתיב ילבש על בשרו גלי לן קרא דאין הכהנים בכלל מצות וקשרתם כל עיקר, ומכיון שהקשו יד לראש אינם מצווים ומחויבים בהנחת תפילין כל עיקר.

ועל ההו"א הזה מהדרינן בגמרא: "קא משמע לן דלא מעכבי אהדדי, דתנן: תפלה של יד אינה מעכבת של ראש, ושל ראש אינה מעכבת של יד. ומאי שנא דיד, דכתיב ילבש על בשרו? ראש נמי, כתיב ושמת המצנפת על ראשו! תנא: שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפילין." והיינו דמעיקרא קסבר דמקשינן יד לראש לעשותם כחד מצוה ממש, ומעכבין זה את זה, ולבסוף ביררו שאינו כן ולא מעכבי אהדדי (והוא משנה ערוכה בריש פ"ד דמנחות). וא"כ אף דאכן ליתנהו ביד, דכתיב ילבש על בשרו, מ"מ הרי הם מצווים ועומדים בראש. ואע"פ דאצל ראש ג"כ כתיב ושמת המצנפת על ראשו, הרי עדיין הכהנים נכללים בצווי זה מאחר דיש מקום בין ציץ למצנפת ששם יכולים להניח תפילין, וא"כ אין הכהנים נתמעטים ממצוה דראש. ולזה כיוון התנא באמרו הכל חייבין בתפילין כהנים לויים וישראלים, דאיצטריך ליה לכהנים לומר לך שגם הם נכללים במצות תפילין ואינן נתמעטים ממנו, והני כהני בני תפילין נינהו כשאר בני ישראל.

החילוק בין הני תרי ברייתות דערכין וזבחים ע"ד הפשט

והנה בתחלת דברינו (לעיל אות ב) כתבנו מה שהיה נראה כמסקנת הסוגיא בערכין בהשקפה ראשונה בזה"ל: "אכן אסור לכהן להניח תפילין של יד בשעת העבודה ואם לבשן הרי הן חוצצות ועבודתו פסולה. ואילו בשל ראש, לא רק שאם הניחן אינן חוצצות, אלא שהכהנים גם חייבים להניחן." ועפ"ז כתבנו דהרי זה דלא כמסקנת הסוגיא דזבחים, דמבואר שם דבשעת העבודה אסורין הן בשל יד ופטורין משל ראש. ונמצא דקשיא לן ברייתא אברייתא, וכקושת השיטה מקובצת והשאגת אריה והבית הלוי.

אמנם לפי מה שכתבנו בביאור הסוגיא דערכין ע"ד הפשט, אין להקשות כלל מהך דזבחים, דהרי אין המדובר כאן לענין חיוב הכהנים בשעת עבודתם אלא הנידון הוא האם הם בכלל המחויבים במצות תפילין מעיקרא: כהנים בני תפילין נינהו או לאו בני תפילין נינהו? והמסקנה היא שאכן גם כהנים נכללים במצוה זו. אמנם, לא עסקו כאן כלל בהשאלה הפרטית לענין חיובם בעת עובדתם.

ונמצא שיש לפנינו שתי סוגיות חלוקות לחלוטין. בערכין דנו אם כהנים הם בכלל המחויבים במצות תפילין כל עיקר, ואילו בזבחים דנו אם הם חייבים, פטורים, או אסורים בהנחת תפילין בשעת עבודתם דוקא. וכדתנן התם, כהנים בעבודתן דייקא פטורין מן התפילין. וא"כ מובן וברור שלא רמו ברייתא אברייתא מרוב הפשיטות שהם חלוקות. ולא רק שאין בזה שום סתירה מסוגיא לסוגיא, אלא אדרבה, דוקא לפי מה שקבעו בערכין דכהנים בני תפילין נינהו יכולים לדון בזבחים אם פטורים הם בעת עבודתם אם לאו. והרי אם אינם בני תפילין כלל בודאי ליכא שום קס"ד שיהיו חייבים בעת עבודתן בקודש. ודו"ק.

והנה התוס' כאן בערכין, בד"ה ציץ, הרגיש בדרכינו בלימוד הסוגיא, ומכח קושיא אחד דחה אותה. אמנם מלבד זאת דיש לישב הקושיא' ההוא בעוד דרכים, וכדלהלן אות ט', הנה כבר ראינו דלשיטת התוס'

בענין העוסק במצוה נוח להעמיד הק' דזבחים דפטורים באינם יכולים לקיים שניהם, ולהעמיד הסוגיא כאן בערכין דחייבים ביכולים לקיים שניהם. אמנם להר"ן והרמב"ם אין הדבר כ"כ פשוט, וכנ"ל באריכות, ויתכן מאוד שהם אכן למדו הסוגיא דערכין בדרך זו שבארנו ושהרגיש בה התוס'.

ח

בירור בהסוגיא דערכין ע"פ פלוגת הראשונים אם יד וראש חד מצוה הן או תרי

אבל עדיין אין הסוגיא דערכין מיושבת כל צרכו, דהרי לפי המסקנה דלא מעכבי יד וראש אהדדי היה מקום לומר דאע"פ שנכללו הכהנים במצות והיו לטטפת בין עינך מ"מ מיעטם קרא דילבש על בשרו מהציווי של וקשרתם לאות על ירך. וא"כ הוה לן להסיק שאין הכהנים חייבים בשל יד כל עיקר, ואפי' בזמן הזה אינן חייבים אלא בשל ראש. אבל פשוט שלא מצינו חילוק זה לא ברמב"ם ולא בשום מקום. וגם מפשטות לשון הברייתא כאן "הכל חייבין בתפילין" סתם, משמע דאין שום חילוק בזה בין יד לראש וגם לא בין כהנים ללויים וישראלים, דגם בזה סתם הברייתא ולא חילק. וצ"ע.

והנה ידוע מחלוקת הראשונים אם ראש ויד הם תרי חלקים ממצוה אחת, ורק דאינן מעכבות זה את זה, או שהם שני מצות נפרדות. ובשלמא לדעה הראשונה (שהיא דעת הבה"ג במנין המצות), הרי מובן ופשוט שמכיון דיכולים הכהנים להניח של ראש גם בעת העבודה ואינן נתמעטים ממצות והיו לטטפת הרי הם בכלל בני תפילין. ומכיון דחד מצוה הוא, הרי הם מצווין ועומדים הן בשל ראש והן בשל יד, דא"א לחלק ביניהם. אלא דלדעה זו הרי בשעת עבודתן במקדש הרי הם כשאר בני ישראל בנידון שאין להם אלא תפלה של ראש. ופשוט. וא"כ מיושבת היטיב מסקנת הסוגיא דערכין, דמכיון דלא מעכבי יד וראש אהדדי הרי לא נתמעטו הכהנים ממצות תפילין כל עיקר.

אמנם לדעה השנית (שהיא דעת הרמב"ם ודעה המוסכם בכל הפסקים), שפיר יש לחלק בין יד וראש דהרי הם שני מצות, ויכולים לומר דגלי לן קרא דכהנים ליתנהו בשל יד אע"פ דאיתנהו בשל ראש, ועדיין צ"ע.

והנראה בזה, דהנה לעיל בביאור ההו"א כתבנו דיסודו הגדול הוא ההקיש דוקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עינך, כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש. ובהה"א קסברי דהקשו להדדי לעשותם כחד מצוה ממש, ומעכבין זה את זה, ולבסוף ביררו שאינו כן ולא מעכבי אהדדי. אמנם י"ל דההקיש במקומה עומדת, וגם למסקנה דתלמודא אומרים כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש, אלא דאין אומרים כן לעיכובא דהרי תרי מצות הן ואינן מעכבין זה את זה. והיינו דאע"פ דלא מעכבי אהדדי והרי הן שתי מצוות שונות, מ"מ הקישום הכתוב לומר לך שכל מי שהוא בכלל אחד מהם ה"ה בכלל השני ג"כ.

משל למה הדבר דומה? למצוות השבת, דגם בה מצינו תרי מצוות חלוקות זה מזה ובשבועות (כ:) אמרו "נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דאמר קרא זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה." ובוודאי לא מקשינן זכור ושמור עד כדי שיהיו מעכבין זה את זה, וכגון במקום פיקוח נפש דדוחין מצות השמירה, הרי מצות הזכירה לקדשו במקומה עומדת כל זמן שאין בזה משום פיקוח נפש ג"כ. וכן כל שאר מצוות השבת ודיניהם לא אזו ממקומן.

וכן הוא בתפילין: מצד אחד הרי יד וראש שתי מצוות שונות הן ואינן מעכבין זה את זה. ומצד שני הקישם הכתוב זה לזה לומר לך דכל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש, וכן להיפך דכל דאיתיה בראש איתיה ביד נמי. ומאחר שאינן מעכבין זה את זה, שוב אין לפרש האי קרא דילבש על בשרו כמיעוט מכללות מצוות התפילין, דהרי אינו נוגע כלל למצות והיו לטוטפות. וגם בזמן שא"א לאדם לקיים וקשרתם, מאיזו סיבה שתהיה, הרי אין זה מגרע מהאי חיובא דוהיו לטטפת כלל. אמנם מאחר שהקישום הכתוב זה לזה צריכים לומר שכל מי שהוא בכלל והיו לטטפת ה"ה גם בכלל וקשרתם. והיינו דאותו הקש דההו"א במקומה עומדת, אלא דמהפכין פעולתה לומר דכל דאיתיה בראש איתיה ביד. ושוב אי אפשר לומר דהאי קרא דילבש על בשרו הוי מיעוט אפי' ממצות

וקשרתם, רק דהוי גילוי פרטי אצל בגדי כהונה, לומר לך דחציצה פוסלת בהו, ותו לא מידי.

אמנם עדיין צ"ע קצת בהבנת ההו"א בערכין דאמרו סלקא דעתך אמינא הואיל וליתנהו במצוה דיד אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו, והרי כתבו התוס' בשבועות שם (ד"ה כל) דלוחמרא מקשינן אא"כ א"א. וא"כ צ"ל דאי מעכבי יד וראש אהדדי היה א"א להקיש לחומרא דהרי כבר גלי לן קרא דאינם בכלל יד, וצע"ק. אמנם למסקנה אתי שפיר דאכן לוחמרא מקשינן לומר שהני כהני בני תפילין נינהו והרי הם מצווים ועומדים הן בראש והן ביד, וכמו שבארנו.

ט

עוד סמך לדרכינו ע"פ לימוד הסוגיא דערכין על אתר

ושמא יאמר האומר דאין להעלות על הדעת דבר רחוק כזה דהו"א שכהנים לאו בני תפילין נינהו כלל, וא"א להעמיד הסוגיא דערכין אלא באותו ענין הנידון בזבחים, דהיינו בחיובן בתפילין בשעת העבודה דוקא, השיב אשיב שאכן אין הדבר רחוק כלל.

דהנה לעיל בהסוגיא דערכין גרסינן בזה"ל: הכל חייבין בציצית, כהנים לויים וישראלים וכו', סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב לא תלבש שעטנז גדלים תעשה לך, מאן דלא אישתרי כלאים לגביה בלבישה הוא דמחייב במצות ציצית, והני כהנים, הואיל ואישתרי כלאים לגביהו, לא לחייבו. קא משמע לן: נהי דאישתרי בעידן עבודה, בלא עידן עבודה לא אישתרי."

והיינו דהו"א דגלי לן קרא דכהנים לאו בני ציצית נינהו כיון דאשתרי כלאים לגביהו. וגם למסקנה, חזרו מזה והעמידו הברייתא על תילה רק משום שאינן מותרים בכלאים אלא בשעת העבודה, ונמצא דלא מיעטם הכתוב ממצוה זו, וגם לא ממצות ציצית. וכמו כן בהמשך הסוגיא, הו"א דכהנים לאו בני תפילין נינהו, וכמו שכתבנו.

וא"ת דגם לענין תפילין הוה לן למימר שאינן פטורים מתפילין של יד אלא בשעת העבודה ונמצא דלא מיעטם הכתוב ממצות תפילין (וכקושיית התוס' בד"ה ציץ), ו"ל דאח"כ אלא דעדיפא מינה אמרו דאף בשעת העבודה ממש לא מיעטם אלא משל יד ולא משל ראש וכדתניא שערך היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפילין. ונמצא דאפילו בשעת העבודה ממש לא מיעטם הכתוב לגמרי מתפילין. וק"ל.

וכן להלן בהסוגיא שם תנו עוד הכל חייבין בתקיעת שופר, כהנים ליום וישראלים וכו', סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב יום תרועה יהיה לכם, מאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא חייב. והני כהנים, הואיל ואיתנהו בתקיעה כוליה שתא, דכתיב: ותקעתם בחצצרת על עלתיכם, אימא לא ליחייבו וכו', וע"ש מה ששקלו ותרו בזה עוד.

והיינו ג"כ דהו"א דגלי לן קרא דכהנים לאו בני תקיעת שופר נינהו וליתנהו במצות ראש השנה. וכמו"כ בנידון דידן הו"א דכהנים לאו בני תפילין נינהו. כן הוא פשטא דמילתא כשלומדים האי סוגיא דערכין על אתר.

י

עוד דרך לחלק בין הני תרי ברייתות דערכין וזבחים לחידודא דמילתא

הנה עד כאן ביארנו דיש לישב הני ברייתות דערכין וזבחים דנראים כסותרים זה את זה בארבעה דרכים. ולסיכום:

הדרך הא' היא דרכן של השיטה מקובצת והשאגת אריה אליבא דהתוס' והרא"ש, דבערכין מיירי ביכול לקיים שניהם, כגון שהניח כבר תפילין קודם שהתחיל בעבודה, ואין לפטרו משום העוסק במצוה כו', וחייב. ואילו ההיא דזבחים מיירי שלא הניח תפילין עדיין, וא"א לקיים שניהם, ושפיר אמרינן דהעוסק במצות העבודה פטור ממצות תפילין.

הדרך הב' היא דרכו של השאגת אריה אליבא דהר"ן, דבערכין מיירי בעבודת ספק, ומדין ספיקא לחומרא חייב להניח תפילין של ראש. ואילו בזבחים מיירי בשאר דוכתי ופטורין מתפילין מחמת העוסק במצוה וכו'.

הדרך הג' היא דרכו של הבית הלוי ואליבא דהרמב"ם דבההיא דזבחים פטורים מחמת היסח הדעת בעת העבודה, ואילו בערכין מדובר בכהן גדול לבוש בבגדיו משום ריצוי ציץ ושלא בשעת עבודה, וחייב בשל ראש.

והדרך הד' היא המבואר לעיל אות ז' ע"ד הפשט, והיינו דערכין וזבחים סוגיות חלוקות הן לחלוטין דבחד הו"א דגלי לן קרא דכהנים אינם מצווים בתפילין כל עיקר והסיקו דלא נתמעטו ממצוה זו, ובאידיך דנו בפטור פרטי, דאע"פ דברי תפילין ניהו מ"מ תנו כהנים בעבודתן דייקא פטורין.

ויראה לי דיש עוד דרך לישב עיקר הסתירה בין הסוגיות, והוא דבערכין דתנו הכל חייבין בתפילין מיירי בשל ראש דוקא. ובאמת יכולין לומר דמשמע כן מהמשך הדברים בגמרא שם, הואיל וליתנהו במצוה דיד וכו', אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו. דמשמע דפשיטא ליה דמודה התנא דאין הכהנים חייבים בשל יד, ולכן בא למשמע לן דאעפ"כ חייבין הם בשל ראש, ואתי שפיר.

ובזבחים דתנו כהנים בעבודתן פטורין מן התפילין מיירי בשל יד דוקא. וגם כאן משמע כן מהמשך הדברים בגמרא שם, אם הניחן חוצצות, אי הכי פטורים אסורים מיבעי ליה, כיון דאיכא ליום וישראל דלא מתני ליה אסור, משום הכי תנא פטורין. והיינו דאכן מדובר בשל יד דוקא, דחוצצת ומצד זה הוה להו באמת לגרס בברייתא אסורין ולא פטורין, ורק משום דלא מתנו אסור בלויים וישראל תנו פטורין. וכן אמרו עוד שם, והתניא: אם הניחן אינן חוצצות! לא קשיא; הא דיד, הא דראש. והיינו דכאן בזבחים ביד עסקינן ולא בראש, ואילו בראש שפיר מצי למימר דכהנים חייבין בהן וכהך דערכין.

ולפי זה היה יוצא למסקנת ב' הסוגיות אסור לכהן להניח תפילין של יד בשעת העבודה ואם לבשן הרי הן חוצצות ועבודתו פסולה (רק בזבחים תנו "פטור" לרביתא דלויים וישראל). ואילו בשל ראש, לא רק שאם הניחן אינן חוצצות, אלא שהכהנים גם חייבים להניחן. ושוב ראיתי

כדברים האלו בשו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא ח"ב סי' עה, וראה שם מה שפלפל בזה.

אמנם הרמב"ם פסק להדיא דאינם חייבין בשל ראש בשעת העבודה. ואלו דבריו בפרק ד' מהלכות תפילין הלכה י"ג: כהנים בשעת העבודה והלויים בשעה שאומרים השיר על הדוכן וישראל בשעה שעומדים במקדש פטורין מן התפלה ומן התפלין. עכ"ל. וברור דכוונתו לשל ראש דהא של יד ודאי אסור משום חציצה לכל הדעות, וברמב"ם ודאי אין לדחק ולומר דכתב פטור במקום אסור, ופשוט. ובהלכות כלי המקדש פ"י ה"ו פסק בזה"ל: נאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם. מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים וכו'. לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת. אבל של ראש אינה חוצצת. ואם רצה להניחם בשעת העבודה מניח. עכ"ל. וא"כ יוצא דלדעת הרמב"ם א"א לישוב סתירת הסוגיות כמו שכתבנו כאן, דבערכין מיירי בראש דחייב ובזבחים ביד דאסור. וק"ל.

אלא מחוורתא כעיקרא דמילתא דכתבנו לעיל בביאור הסוגיא דערכין ע"ד הפשט ובלמודא על אתר, דסלקא דעתך אמינא שאין הכהנים מחויבים בתפילין כל עיקר, וקא משמע לן דבני תפילין נינהו. ואילו בזבחים עסקו בדיון פרטי של פטור בעת העבודה. ולא רמו זה על זה מרוב הפשיטות שהם חלוקות. וכן"ל. ובזה עולה יפה גם אליבא דפסק הנשר הגדול בידו החזקה. ודו"ק.

קידוש לשבת ויו"ט

וסדר ברכת המזון

ע"פ נוסח האר"י ז"ל

תוכן ענינים

תיקוני שבת	כה
סדר קידוש לליל השבת	כז
סדר קידוש ליום השבת	כט
סדר סעודה שלישית	לא
זמר לשבת	לב
קידוש לשלש רגלים	לג
סדר קדושא רבא לשלש רגלים ולראש השנה	לד
קידוש לראש השנה	לד
סדר ברכת המזון	לו
נוסח ברכה אחרונה מעין שלוש	מב
הרחמן לברית מילה	מג
שבע ברכות	מג
סדר הבדלה	מד

תיקוני שבת

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם מִלְאָכֵי הַשָּׁרֵת מִלְאָכֵי עֲלִיוֹן
מִמְלָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוא: ג"פ

בּוֹאֶכֶם לְשָׁלוֹם מִלְאָכֵי הַשָּׁלוֹם מִלְאָכֵי עֲלִיוֹן
מִמְלָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוא: ג"פ

בְּרִכּוֹנֵי לְשָׁלוֹם מִלְאָכֵי הַשָּׁלוֹם מִלְאָכֵי עֲלִיוֹן
מִמְלָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוא: ג"פ

צֵאתְכֶם לְשָׁלוֹם מִלְאָכֵי הַשָּׁלוֹם מִלְאָכֵי עֲלִיוֹן
מִמְלָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ
הוא: ג"פ

כִּי מִלְאָכֵי יֵצֵוָה לָךְ, לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ;
יִי יִשְׁמַר צֵאתְךָ וּבּוֹאֶךָ, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

אֶשֶׁת חֵיל מִי יִמָּצָא, וְרָחֹק מִפְּנוּיִם מְכָרָה:

ב טח בָּה לֵב בַּעֲלָהּ, וְשָׁלָל לֹא יִחָסֵר:

ג מַלְתָּהּ טוֹב וְלֹא רָע, כֹּל יָמֵי חַיֶּיהָ:

ד רִשָּׁה צָמֵר וּפְשָׁתִים, וַתַּעַשׂ בַּחֲפָץ כַּפִּיהָ:

ה יָתָה פְּאֻנִיּוֹת סוֹחֵר, מִמָּרְחָק תָּבִיא לַחֲמָה:

ו תָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה, וַתֵּתֵן טָרֶף לְבֵיתָהּ, וְחָק לְנַעֲרֹתֶיהָ:

ז מָמָה שָׁדָה וַתִּקְחָהּ, מִפָּרִי כַפִּיהָ נִטְעָה כָּרֶם:

ח גָּרָה בְּעוֹז מְתֻנִּיָּה, וַתֵּאֱמָץ זְרוּעֹתֶיהָ:

ט עָמָה כִּי טוֹב סִחָרָה, לֹא יִכְבֶּה בַּלֵּילָה נִרָה:

י דִּיהָ שְׁלָחָה בַּפִּישׁוֹר, וְכַפִּיהָ תָּמְכוּ פֶלֶךְ:

כ פֶּה פֶּרֶשָׁה לַעֲנִי, וַיְדִיָּה שְׁלָחָה לְאַבְיוֹן:

ל א תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג, כִּי כָל בֵּיתָהּ לָבֶשׂ שָׁנִים:

מ רִבְדִים עֲשֹׂתָה לָהּ, שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה:

נ וְדַע בְּשָׁעָרִים בַּעֲלָהּ, בְּשִׁבְתּוֹ עִם זִקְנֵי אֶרֶץ:

ס דִּין עֲשֹׂתָה וַתִּמְכֹּר, וַחֲגוּר נִתְּנָה לַכֹּנְעָנִי:

ע וְזֹ וְהִדָּר לְבוּשָׁה, וַתִּשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן:

פ יָהּ פִּתְחָהּ בַּחֲכָמָה, וַתּוֹרֵת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ:

צ וּפִיהָ הִלִּיכוֹת בֵּיתָהּ, וְלֶחֶם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכֵל:

ק מוּ בְּנִיָּה וַיֵּאשְׁרוּהָ, בַּעֲלָהּ וַיְהַלְלָהּ:

ך בּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חֵיל, וְאֶת עֲלִית עַל פֶּלְנָהּ:

ש קָר הַחַן וְהַבֵּל הִיפִי, אִשָּׁה יִרְאֵת יְיָ הִיא תִתְהַלֵּל:

ת נוּ לָהּ מִפָּרִי יְדִיהָ, וַיְהַלְלוּהָ בְּשָׁעָרִים מַעֲשִׂיהָ:

סדר קידוש לליל השבת

מזמור לדוד יהוה רעי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני:
נפשי ושובב נחני במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלה בגיא צלמות
לא איך רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמני: תערה לפני שלחן
נגד צררי דשנת בשמן ראשי כוסי רוח: אף טוב נחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבת
בבית יהוה לארף ימים:

דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין:

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלמתא חדותא דמלכא קדישא: אתקינו
סעודתא דמלכא, דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין, וזעיר
אנפין ועתיקא קדישא אתנן לסעדא בהדה:

יום הששי: ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל
אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת
ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים
את יום השביעי ויקדש אתו, כי בו שבת מכל מלאכתו
אשר ברא אלהים, לעשות:

סברי מרנן:

על הפת:

על היין:

ברוך אתה יי אלהינו מלך

ברוך אתה יי אלהינו מלך

העולם, המוציא לחם מן הארץ:

העולם, בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצותיו ורצה בנו, וישבת קדשו באהבה
וברצון הנחילנו, זכרון למעשה בראשית, תחלה
למקראי קדש, זכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת
ואותנו קדשת מכל העמים וישבת קדשך באהבה
וברצון הנחלתנו. ברוך אתה יי מקדש השבת:

בשבת חול המועד סוכות כשמקדש בסוכה מברך תיכף ברכה זו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו לישב בסכה:

א זמר בשבחים, למיעל גו פתחין, דבחקל תפוחין, דאנון קדישין:
ג זמין לה השתא, בפתורא חדתא, ובמנרתא טבתא, דנהרא על רישין:
י מינא ושמאלא, וביניהו כלה, בקשוטין אזלא, ומאנין ולבושין:
י חבק לה בעלה, ובסודא דילה, דעבד נחא לה, יהא פתיש פתישין:
צ נחין אף עקתין, בטליו ושבתין, ברם אנפין חדתין, ורוחין עם נפשין:
ח דו סגי ייתי, ועל חדא תרתי, נהורא לה ימטי, וברכאן דנפישין:
ק ריבו שושבינן, עבדו תקונין, לאפשא זינין, ונונין עם רחשין:
ל מעבד נשמתין, ורוחין חדתין, בתרתין ובתלתין, ובתלתא שבשין:
ן עטורין שבעין לה, ומלכא דלעלא, דיתעטר כלא, בקדיש קדישין:
ך שימין וסתימין, בגו כל עלמין, ברם עתיק יומין, הלא בטיש בטישין:
י הא רענא קמה, דתשריה על עמה, דיתענג לשמה, במתיקין ודובשין:
א סדר לדרומא, מנרתא דסתימא, ושלחן עם נהמא, בצמנא ארשין:
ב חמרא גו כסא, ומדאני אסא, לארוס וארוסה, להתקפה חלשין:
ג עבד להון כתרין, במליו נקירין, בשבעין עטורין, דעל גבי חמשין:
ש כינתא תתעטר, בשית נהמי לסטר, בווין תתקטר, וזינין דכנישין:
ש ביתין ושביקין, מסאבין דרחיקין, חבילין דמעיקין, וכל זיני חבושין:
ל מבצע על רפתא, כזיתא וכביעתא, תרין יודין נקטא, סתימין ופרישין:
מ שח זיתא דכנא, דטחנין ריחיא, ונגדין נחלא, בגוה בלחישין:
ה לא נימא רזין, ומליו דגניזין, דליתיהון מתחזין, טמירין וכבישין:
א תעטרת פלה, ברזין דלעלא, בגו האי הלולא, דעירין קדישין:

ויהא רענא מו קדם עתיקא קדישא דכל-קדישין, וטמירא דכל-טמירין סתימא
דכלא, דיתמשך טלא עלאה מניה למליא רישא דזעיר אנפין ולהטיל
לחקל תפוחין קדישין בנהירו דאנפין ברענא ובחדותא דכלא:

סדר קידוש ליום השבת

מזמור לדוד יהוה רעי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני: נפשי לשובב נחני במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלה בגיא צלמות לא איך רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך הקמה ינחמני: תערה לפני שלחן נגד צררי דשנת בשמן ראשי כוסי רוח: אף טוב נחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתני בבית יהוה לארף ימים:

אתקינו סעודתא דמהימנותא שלממתא חדוּתא דמלכא קדישא, אתקינו סעודתא דמלכא, דא היא סעודתא דעתיקא קדישא, וחקל תפוחין קדישין וזער אנפין אתין לסעדא בהדיה:

ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת, לדרתם, ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות היא לעלם, כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש:

אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצה ביום קדשי, וקראת לשבת ענג לקדוש יי מכבד, וכבדתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ודבר דבר. אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביה, כי פי יי דבר:

דא היא סעודתא דעתיקא קדישא:

זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת ליי אלהיה, לא תעשה כל מלאכה, אתה ובנה ובתך עבדך ואמתך ובהמתך, וגרה אשר בשעריך. כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בם, וינח ביום השביעי

על כן ברח יי את יום השבת ויקדשהו:

סברי מרנן:

על הפת:

על היין:

ברוך אתה יי אלהינו מלך

ברוך אתה יי אלהינו מלך

העולם, המוציא לחם מן הארץ:

העולם, בורא פרי הגפן:

בשבת חול המועד סוכות כשמקדש בסוכה מברך תיכף ברכה זו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו לישב בספה:

א סִדֵּר לְסֻעֻדָּתָא, בְּצִמְרָא דְשִׁבְתָּא, וְאַזְמִין בָּהּ הַשְׁתָּא, עֲתִיקָא
קֹדִישָׁא:

ב הוֹרָה יִשְׂרֵי בָהּ, בְּקִדּוּשָׁא רַבָּא, וּבְחֻמְרָא טָבָא, דְּבָהּ תַּחֲדֵי
נַפְשָׁא:

ג שִׁדְר לֶן שׁוּפְרָהּ, וְנַחֲזִי בִיקְרָהּ, וְנַחֲזִי לֶן סִתְרָהּ, דְּאִתְאַמֵּר
בְּלַחֲשָׁא:

ד גְּלִי לֶן טַעְמִי, דְּבִתְרִיסָר נְהָמִי, דְּאִנּוּן אֶת בְּשִׁמָּהּ, כְּפִילָא
וּקְלִישָׁא:

ה רוּרָא דְלַעֲלָא, דְּבָהּ חַיִּי כֻלָּא, וְיִתְרַבֵּי חֵילָא, וְתִסַּק עַד רִישָׁא:

ו דוּ חֲצָדִי חֻקָּלָא, בְּדַבּוּר וּבְקֻלָּא, וּמְלִילוֹ מְלָה, מְתִיקָא
כְּדוּבְשָׁא:

ז דָּם רַבּוֹן עֲלֵמִין, בְּמַלְיָן סְתִימִין, תְּגִלּוֹן פְּתֻגְמִין, וְתִמְרוֹן
חֲדוּשָׁא:

ח עֶטֶר פְּתוּרָא, בְּרֻזָּא יִקְרָא, עֲמִיקָא וּטְמִירָא, וְלֹאוּ מְלֻתָּא
אִנְשָׁא:

ט אֵלִין מְלִיָּא, יְהוֹן לְרַקִּיעֵיָּא, וְתַמָּן מֵאן שְׂרִיָּא, הֵלָא הֵהוּא
שְׁמֻשָׁא:

י בּוּ יִתִּיר יִסְגִּי, לְעֻלָּא מִן דְּרָגָהּ, וְיִסַּב בֵּת זִוְגָהּ, דְּהוֹת פְּרִישָׁא:

סדר סעודה שלישית

מזמור לְדוֹד יְהוָה רָעִי לֹא אֶחָסֵר: בְּנִאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצֵנִי עַל מִי
מְנַחוֹת יִנְהַלְנִי: נַפְשִׁי יִשׁוּבֵב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי צֶדֶק לְמַעַן
שְׁמוֹ: גַּם כִּי אֵלֶּה בְּגִיא צַלְמוֹת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי שְׁבֻטֶּךָ
וּמִשְׁעֲנִתֶּךָ הֵמָּה יִנְחֵמֵנִי: תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן נֶגֶד צִרְרֵי דַשְׁנֶת בְּשִׁמּוֹן
רֹאשִׁי כּוֹסֵי רוּחַ: אֶךְ טוֹב וְחֹסֵד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיִּי וְשִׁבְתִּי בְּבֵית
יְהוָה לְאֶרֶךְ יָמִים:

אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְמַהֲיָמוּתָא שְׁלַמְתָּא חֲדוּתָא דְמִלְכָּא קְדִישָׁא:
אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְמִלְכָּא, דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְזִעִיר אֲנָפִין,
וְעֵתִיקָא קְדִישָׁא וְחַקֵּל תַּפּוּחִין קְדִישִׁין אַתְּן לְסַעֲדָא בְּהִדְהָ:

בְּנֵי הִיכְלָא, דְכָסִיפִין, לְמַחֲזִי זִיו דְזִעִיר אֲנָפִין:

י הוֹן הָכָא, בְּהַאי תַכָּא, דְּבַה מִלְכָּא בְּגִלוּפִין:

צ בּוּ לַחֲדָא, בְּהַאי וַעֲדָא, בְּגוּ עִירִין וְכָל גְּדַפִּין:

ח דּוּ הַשְׁתָּא, בְּהַאי שְׁעָתָא, דְּבַה רַעְוָא וְלִית זַעֲפִין:

ק רִיבּוּ לִי, חֲזוּ חִילִי, דְּלִית דִּינִין דְּתַקִּיפִין:

ל בַּר נְטָלִין, וְלֹא עֲאֻלִּין, הֲנִי כְּלָבִין דְּחֻצִּיפִין:

ו הָא אַזְמִין, עֵתִיק יוֹמִין, לְמַצָּחָא עַדִּי יְהוֹן חִלְפִין:

ר עֵי דִילָהּ, דְּגַלִּי לָהּ, לְבַטָּלָא בְּכָל קְלִיפִין:

י שְׁנֵי לוֹן, בְּנוֹקְבִיהוֹן, וְיִטְמָרוֹן בְּגוּ כִיפִין:

א רִי הַשְׁתָּא, בְּמִנְחָתָא, בְּחֲדוּתָא דְזִעִיר אֲנָפִין:

זמר לשבת

יה אדון כל העולמים
אתה הוא מלך מלכי המלכים
מעשי גבורותיך ונפלאותיך
נאה לי להביע

יה רבון עלם ועלמא
אנת הוא מלכא מלך מלכא
עובדי גבורתך ותמהא
שפר קדמי להחויא

שבחים אערוך בוקר וערב
לך אל קדוש בורא כל נפש
מלאכי מרום ובני אדם
חיתו שדי ועוף שמים

שבחין אסדר צפרא ורמשא
לך אלהא קדישא ברא כל נפשא
עירין קדישין ובני אנשא
חיות ברא ועוף שמיא

גדולים מעשיך ואדירים
משפיל רמים זוקף כפופים
לו יחיה אדם שנים אלפים
לא יספיק לספר גבורותיך

רברבין עובדך ותקיפין
מכיה רמא זקיף כפיפין
לו יחי גבר שנין אלפין
לא יעול גבורתך בחושבנא

האלוקים שלו יקר וגדולה
פדה את צאנך מפי אריות
והוצא את עמך מתוך הגלות
עמך שבחרת מכל האומות

אלהא די ליה יקר ורבותא
פרוק ית ענה מפם אריותא
ואפיק ית עמך מגו גלותא
עמך די בחרת מכל אומא

למקדשך שוב ולקדש קודשים
מקום בו ישמחו כל רוח ונפש
ויזמרו לך שירים ושבחים
בירושלים עיר כלילת יופי

למקדשך תוב ולקדש קדשין
אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין
ויזמרון לך שירין ורחשין
בירושלם קרתא דשפרא

קידוש לשלש רגלים

אתקינו סְעוּדָתָא דְּמִלְכָּא עֲלֵאָה, דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתִּיהָ:

כשחל יום טוב בשבת מתחילין כאן:

יום הששי. ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, כִּי בּו שָׁבַת מִכָּל מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים, לַעֲשׂוֹת:

כשחל יום טוב בחול מתחילין כאן:

סְבָרִי מְרִנָּה:

על הפת:

על היין:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךָ

הָעוֹלָם, הַמוֹצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ:

הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרִי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךָ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן, וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְתַתֵּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה

(לשבת שבתות למנוחה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן, אֵת יוֹם

(לשבת השבת הזה ואת יום)

לפסח	לשבועות	לסוכות	לשמיני עצרת ולש"ת
חג המצות הזה, ואת יום טוב מקרא קדש הזה, זמן מרת תורתנו	חג השבועות הזה ואת יום טוב מקרא קדש הזה, זמן מתן תורתנו	חג הסוכות הזה, ואת יום טוב מקרא קדש הזה, זמן שמחתנו	שמיני עצרת חג הזה ואת יום טוב מקרא קדש הזה, זמן שמחתנו

(לשבת באהבה) מְקַרָּא קִדְּשׁ, יִזְכֵּר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. כִּי בָנוּ בְּחִרְתָּ וְאוֹתָנוּ

קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, (לשבת ושב) וּמוֹעֲדֵי קִדְּשָׁךְ (לשבת באהבה וברצון) בְּשִׂמְחָה

וּבְשִׂשׁוֹן הִנַּחֲלָתָנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ (לשבת השבת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִם:

כשחל יום טוב במוצאי שבת מקדשין יקנה"ז. ראשי תיבות יין. קידוש. נר. הבדלה. זמן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךָ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךָ הָעוֹלָם, הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין

יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קִדְּשַׁת שְׁבַת

לְקִדְּשַׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִילָתָהּ, וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשִּׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדְּשָׁתָהּ, הַבְּדִילָתָהּ

וְקִדְּשָׁתָהּ אֵת עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְּשָׁתָךְ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךָ הָעוֹלָם שֶׁהֵחֵינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בליל ראשון של סוכות אומרים תחלה לישב בסוכה ואחר כך שהחיינו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךָ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִישֵׁב בַּסֻּכָּה:

סדר קדושא רבא לשלש רגלים ולראש השנה

(כשחל יו"ט בשבת אומרים סדר הקידוש ליום השבת בלחש ואח"כ מתחילין אלה מועדי, ובר"ה תקעו. בר"ה א"א אתקיננו.) יקדש על היין ואומר:

אַתְּקִינֵנוּ סְעוּדָתָא דְּמִלְכָּא שְׁלֵמָתָא חֲדוּתָא דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא, דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְּדִקְדוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּהּ:

לראש השנה

תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוּפָר, בַּפֶּסַח
לְיוֹם הַגָּנוּ. כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל
הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב:

לשלש רגלים

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ, מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ
אֹתָם בְּמוֹעֲדָם:

סְבְּרֵי מְרֻנָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

לסוכות: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה:

קידוש לראש השנה

כשחל ראש השנה בשבת מתחילין כאן:

יוֹם הַשְּׁשִׁי: וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל
מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, כִּי
בּו שְׁבֹת מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים, לַעֲשׂוֹת:

כשחל ראש השנה בחול מתחילין כאן:

סְבִרֵי מְרִנָּן:

על היין:

על הפת:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּה הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּה הָעוֹלָם, הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּה הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
מִכָּל עַם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן, וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו.
וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם (לשבת) הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת
יוֹם הַזִּכְרוֹן הַזֶּה, אֶת יוֹם טוֹב מְקָרָא קִדְּשׁ הַזֶּה, יוֹם (לשבת)
זִכְרוֹן) תְּרוּעָה (לשבת) בְּאַהֲבָה) מְקָרָא קִדְּשׁ, זִכָּר לַיְצִיאת
מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בְּחִרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים,
וַיְדַבֵּרְךָ מִלְכָּנוּ אֲמַת וְקִיָּם לְעַד. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְלֶכֶּה עַל
כָּל הָאָרֶץ, מְקִדֵּשׁ (לשבת) הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכְרוֹן:

בליל שני של ר"ה נוהגין להניח פרי חדש בפני המקדש ויתן עינו בו ויאמר שהחיינו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּה הָעוֹלָם שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ
לְזִמְנֵה הַזֶּה:

ואם חל ראש השנה במוצאי שבת מוסיפין לפני ברכת שהחיינו נר, והבדלה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּה הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּה הָעוֹלָם, הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ לַחֹל, בֵּין
אוֹר לַחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יָמֵי
הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קִדְּשֵׁת שַׁבָּת לְקִדְּשֵׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּתָהּ, וְאֶת יוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִשִּׁשֶּׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדְּשָׁתָהּ, הַבְּדִלָּתָהּ וְקִדְּשָׁתָהּ אֶת עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל בְּקִדְּשֵׁתָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ לַחֹל:

סדר ברכת המזון

ביום שאומרים בו תחנון:

על נהרות בכל שם ישבנו גם בכינו
בזכרנו את ציון: על ערבים
בתוכה תלינו כנרותינו: כי שם
שאלנו שובינו דברי שיר ותוללינו
שמחה שירו לנו משיר ציון: איך
נשיר את שירי על אדמת נכר: אם:
אשכנח: ורושלם תשפח מיני:
תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי
אם לא אעלה את ירושלם על ראש
שמחתי: זכר יי לבני אדם את יום
ירושלם האמרים ערו עד היסוד
בה: בתבכל השדודה אשרי שישלם:
לה את גמולך שגמלת לנו: אשרי
שיאחז ונפח את עלליך אל הסלע:

למנוצח בנגינת מזמור שיר: אלהים
יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו
סלה: לדעת בארץ דרךך בכל גוים
ישועתך: יודוך עמים אלהים יודוך
עמים כלם: ישמחו וירננו לאמים כי
תשפט עמים מישור ולאמים בארץ
תנחם סלה: יודוך עמים אלהים יודוך
עמים כלם: ארץ נתנה יבולה יברכנו
אלהים אלהינו: יברכנו אלהים וייראו
אתו כל אפסי ארץ:

ביום שאין אומרים בו תחנון:

שיר המעלות בשוב יי את שיבת
ציון היינו כחלמים: אז
ימלא שחוק פינו וישוננו רנה אז
יאמרו בגוים הגדיל יי לעשות
עם אלה: הגדיל יי לעשות עמנו
היינו שמיחים: שובה יי את
שביתנו כאפיקים בנגב: הזרעים
בדמעה ברנה יקצרו: הלוך ילך
ובכה נשא משך הזרע באיבוא
ברנה נשא אלמתי:

לכני קרח מזמור שיר יסודתו
בהררי קדש: אהב
יי שערי ציון מפל משכנות יעקב:
נכבדות מדבר בה עיר האלהים
סלה: אזכיר רהב ובכל לידעי
הנה פלשת וצור עם כוש זה ילד
שם: ולציון יאמר איש ואיש ילד
בה והוא כוננה עליון: יי יספר
בכתוב עמים זה ילד שם סלה:
ושרים כחללים כל מעיני בה:

אברכה את יי בכל עת, תמיד תהלתו בפי: סוף דבר הכל נשמע, את האלהים
ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם: תהלת יי ידבר פי ויברך כל
בשר שם קדשו לעולם ועד: ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

קודם מים אחרונים יאמר פסוק זה:

זה חלק אדם רשע מאלהים ונחלת אמרו מאל:

ואחר מים אחרונים יאמר פסוק זה:

וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יי:

אם מברכין בזימון המברך אומר:

הב לן וְנִבְרָךְ: (או בל"א רבותי מיר וועלן קענטשן)

ועונין המסובין: יְהִי שֵׁם יי מְבָרַךְ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם:

המברך אומר: בְּרִשׁוֹת מָרְגָן וְרַבֵּנָן וְרַבּוּתֵי נִבְרָךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:

המסובים עונים: בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבָטוּבוֹ חַיֵּינוּ:

ומי שלא אכל עונה: בָּרוּךְ (בעשרה: אֱלֹהֵינוּ) וּמְבָרַךְ שְׁמוֹ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד:

בסעודת נשואין אומר המברך: בְּרִשׁוֹת מָרְגָן וְרַבֵּנָן וְרַבּוּתֵי נִבְרָךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִשְׁמַחָה

בְּמַעוֹנוֹ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:

ועונין: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִשְׁמַחָה בְּמַעוֹנוֹ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבָטוּבוֹ חַיֵּינוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הֵן אַתָּה הָעוֹלָם
כֹּל בְּטוּבוֹ בָּחוּן בַּחֲסֵד וּבִרְחֻמִּים הוֹאִינוּ
לֶחֶם לְכַל־בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: וּבְטוּבוֹ הִגְדוֹל עֲמָנוּ
תָּמִיד לֹא־חָסַר לָנוּ וְאֵל יַחֲסֹר־לָנוּ מִזֶּזֶן לְעוֹלָם וָעַד:
בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הִגְדוֹל כִּי הוּא אֵל זֶן וּמִפְרִיָּס לְכָל וּמַטִּיב
לְכָל וּמַכִּין מִזֶּזֶן לְכָל־בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא: כָּאֲמֹר פּוֹתַח
אֶת־יָדָךְ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ אַתָּה יי הֵן אַתָּה
הַכֹּל:

נוֹדָה לָךְ יי אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנַּחֲלָתָ לְאַבּוֹתֵינוּ אֶרֶץ
חֲמֻדָּה טוֹבָה וּרְחֻבָּה וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים וְעַל־בְּרִיתָךְ
שֶׁתַּמְתָּ בְּבִשְׁרָנוּ וְעַל תּוֹרָתָךְ שֶׁלֹּמְדָתָנוּ וְעַל חֻקֶּיךָ
שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ וְעַל חַיִּים חֵן וְחֶסֶד שֶׁחֻנַּנְתָּנוּ וְעַל אֲכִילַת
מִזֶּזֶן שֶׁאַתָּה זֶן וּמִפְרִיָּס אוֹתָנוּ תָּמִיד בְּכָל יוֹם וּבְכָל־עֵת
וּבְכָל־שָׁעָה:

בחנוכה ופורים ואומרים כאן ועל הנסים ואם שכח אזי כשיגיע אצל הרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי וכו':
ועל הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

לחנוכה

בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, להשפיתם תורתך ולהעבירם מחקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים, עמדת להם בעת צרתם. רבת את־ריבם, דנת את־דינם, נקמת את־נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, ונזדים ביד עוסקי תורתך. וזה עשית שם גדול וקדוש בעולמך, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואחר כך באו בגיה לדיבר ביתך, ופגו את היכלך, וטהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנכה אלו, להודות ולהלל לשמך הגדול:

לפורים

בימי מרדכי ואסתר, בשושן הבירה, כשעמד עליהם המן הרשע, בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל־היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים, ביום אחד, בשלשה עשר לחדש שנים עשר, הוא חדש אדר, ושללם לבזו. ואתה ברחמיך הרבים הפרת את עצתו, וקלקלת את מחשבתו, והשובת לו גמולו בראשו, ותלו אותו ואת־בניו על העץ:

ועל הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל־חי תמיד לעולם ועד: כפתוב ואכלת ושבעת וברכת את יי אלהיך על־הארץ הטבה אשר נתת־לך: ברוך אתה יי, על־הארץ ועל־המזון:

רחם יי אלהינו על־ישראל עמך ועל־ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחך ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו: אלהינו אבינו רענו (ליום שמתפללים בו מוסף רוענו) זוננו פרנסנו וכל־כלנו והריוחנו והרוח לנו יי אלהינו מהרה מכל צרותינו: ונא אל־תצריכנו יי אלהינו. לא לידי מתנת

בְּשָׁר וָדָם וְלֹא לִיָּדֵי הַלְוָאָתָם כִּי אִם לִלְדֶּה הַמְּלָאָה
הַפְּתוּחָה הַקְּדוּשָׁה וְהַרְחֵבָה שְׁלֹא גִבּוּשׁ וְלֹא נִפְלֵם
לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת רָצָה וְהִחְלִיצָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיהָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי
הַשְּׁבֵת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ הַזֶּה כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקְדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיהָ. לְשֵׁבֶת
בּוֹ וּלְנוֹחֵיבּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוֹת רְצוּנָהּ. וּבְרִצּוֹנָהּ הִנִּיחַ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שְׁלֹא תֵהָא צָרָה וְיָגוֹן וְאִנְחָה בְּיוֹם מְנוּחָתָנוּ. וְהִרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּנִחְמָת צִיּוֹן עִירָהּ. וּבִבְנֵי יְרוּשָׁלַם עִיר קְדֻשָּׁה כִּי אֵתָּה הוּא פֶּעַל
הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנְּחָמוֹת:

בר"ח וביו"ט ובחזה"מ: אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיָבֵא, וְיַגִּיעַ וְיִרְאֶה
וְיִרְצֶה, וְיִשְׁמַע וְיַפְקֵד וְיִזְכֹּר, זְכָרֵנוּ וּפְקֻדּוֹנֵנוּ, וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזִכְרוֹן
מְשִׁיחַ בְּיָדָיו עֲבָדָהּ, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַם עִיר קְדֻשָּׁה, וְזִכְרוֹן כָּל־עַמָּהּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיהָ לְפָלִיטָה לְטוֹבָה, לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים טוֹבִים
וּלְשָׁלוֹם, בְּיוֹם בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ: רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. בַּפֶּסַח: חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה.
בַּשְּׁבוּעוֹת: חַג הַשְּׁבוּעוֹת הַזֶּה. בַּסּוּכוֹת: חַג הַסּוּכוֹת הַזֶּה. בַּשִּׁמְעִי
עֲצַרְתָּ חַג הַזֶּה. בַּר"ה: הַזְכָּרוֹן הַזֶּה. בַּשִּׁלֵּשׁ רִגְלִים (חוץ מחש"מ) ובר"ה: בְּיוֹם
טוֹב מְקַרָּא קְדֻשׁ הַזֶּה. זְכָרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפְקֻדּוֹ בּוֹ לְבִרְכָּהּ.
וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבְדִבְרֵי יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים חוּס וְחַנּוּן וּרְחָם
עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֱלֹהֵי עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וּרְחוּם אֵתָּה:

וּבִנְיָה יְרוּשָׁלַם עִיר הַקְּדֻשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה
יְיָ, בּוֹנֵה בְּרַחֲמָיו יְרוּשָׁלַם. אָמֵן:

שכח ולא אמר רצה בשבת, אפילו בסעודה שלישית אם הוא קודם שקיעת החמה,
ונזכר קודם ברכת הטוב והמטיב, אומר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנִּתֵּן שְׁבֻתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּאַהֲבָה לְאוֹת וּלְבִרְיָת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבֵת: ואם טעה ולא אמר יעלה
ויבא ביו"ט אומר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ
יִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה אֶת־יוֹם חַג (פלוגי) הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל

וְהַזְמִינִים: בַּר"ה אומר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת־יּוֹם הַזְכָּרוֹן הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזְכָּרוֹן: בחוש"מ אומר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה אֶת־יּוֹם חַג (פלוני) הַזֶּה: (ואינו חותם) וכן בַּר"ח אומר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי חֲדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן: ואינו חותם: ואם חל יו"ט (או ר"ה או ר"ח) בשבת ולא הזכיר לא של שבת ולא של יו"ט (או ר"ה או ר"ח) כוללן יחד ואומר בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמַנּוּחָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית. וְיָמִים טוֹבִים (בחוה"מ וגו'עדים) לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה אֶת־יּוֹם חַג (פלוני) הַזֶּה (בר"ה וְיָמִים טוֹבִים לְזִכְרוֹן אֶת־יּוֹם הַזְכָּרוֹן הַזֶּה בַּר"ח וְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים לְזִכְרוֹן). וחותם בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל. וְהַזְמִינִים: בַּר"ה וְיוֹם הַזְכָּרוֹן: בַּר"ח וְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים:

וכל זה כשנזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב. אבל אם נזכר אחר שהתחיל ברכת הטוב והמטיב, אפילו לא אמר אלא תיבת "ברוך" בלבד, צריך לחזור לראש. בד"א בשבת ויו"ט של שלש רגלים. אבל בחש"מ ור"ח אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב אינו חוזר וכן בסעודה שלישית של שבת ויו"ט וכן בַּר"ה ביום, אבל בליל ר"ה חוזר:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל. אָבִינוּ מִלְכֵּנוּ.
אֲדִירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ יּוֹצְרֵנוּ. קְדוֹשֵׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב
רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל בְּכָל יוֹם וְיוֹם.
הוא הַיָּטִיב לָנוּ. הוא מְטִיב לָנוּ. הוא יְיָטִיב לָנוּ. הוא גְּמָלָנוּ
הוא גּוֹמְלָנוּ הוא יְגַמְלָנוּ לָעֵד. לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. וּלְרוּחַ
הַצֶּלֶה וְהַצֹּלָחָה. בְּרָכָה וְיִשׁוּעָה. נַחֲמָה פְּרִנְסָה וְכַלְכָּלָה
וּרְחֻמִּים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל־טוֹב וּמְכַל־טוֹב לְעוֹלָם אֵל יְחַסְּרֵנוּ:

הַרְחֵמֵן הוא יְמַלּוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֵד: הַרְחֵמֵן הוא יִתְבָּרֵךְ
בְּשֵׁמִים וּבְאֶרֶץ: הַרְחֵמֵן הוא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים
וְיִתְפָּאֵר בָּנוּ לָעֵד וּלְנֶצַח נֶצָחִים וְיִתְהַדָּר בָּנוּ לָעֵד וּלְעוֹלָמֵי
עוֹלָמִים: הַרְחֵמֵן הוא יִפְרִנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הַרְחֵמֵן הוא יִשְׁבּוֹר
עוֹל גְּלוּת מַעַל צָאֲרָנוּ וְהוא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ:
הַרְחֵמֵן הוא יִשְׁלַח בְּרָכָה מְרַבָּה בְּבֵית זֶה וְעַל שְׁלַחַן זֶה
שְׂאֵכְלָנוּ עָלָיו: הַרְחֵמֵן הוא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת־אֱלֹהֵינוּ הַנִּבְיָא זְכוֹר
לְטוֹב וּבִשְׁעוֹרֵנוּ בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת יִשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת:

הַרְחָמֵן הוא יְבַרֵךְ אֶת־אָבִי מוֹרֵי בַעַל הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת־אִמִּי מוֹרְתִי בַעֲלַת הַבַּיִת הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת־בֵּיתָם וְאֶת־זַרְעָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתָנוּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָנוּ: כִּמּוֹ שֶׁיְבַרֵךְ אֶת־אֲבוֹתֵינוּ אֲבִרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּכָל מָכַל כָּל כֶּן יְבַרֵךְ אוֹתָנוּ (בְּנֵי בְרִית) כָּלֵנוּ יַחַד בְּבִרְכָּה שְׁלֵמָה. וְנֹאמַר אָמֵן:

מִמָּרוֹם יִלְמְדוּ עָלֵינוּ וְעָלֵינוּ זְכוּת שְׁתֵּהא לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם וְנִשְׂא בְּרָכָה מֵאֵת יְיָ וְיִצְדָּקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְנִמְצָא חֵן וְשִׂכָּל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

בשבת: הַרְחָמֵן הוא יְנַחֵלְנוּ לַיּוֹם שְׂכָלוֹ שֶׁבֶת וּמְנוּחָה לַחַיִּי הָעוֹלָמִים:
בר"ח: הַרְחָמֵן הוא יַחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת־הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה:
ביו"ט: הַרְחָמֵן הוא יְנַחֵלְנוּ לַיּוֹם שְׂכָלוֹ טוֹב:
בסוכות: הַרְחָמֵן הוא יָקִים לָנוּ אֶת־סִכַּת דָּוִד הַנוֹפֶלֶת:
לר"ה: הַרְחָמֵן הוא יַחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה.

הַרְחָמֵן הוא יִזְכֵּנוּ לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: מִגְדֹּל (בְּיוֹם שְׁמַת־פְּלִיִּים בּו מוֹסֵף מִגְדֹּל) יִשׁוּעוֹת מְלָכּוֹ וְעֲשֵׂה חֲסֵד לְמַשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם: עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרוּ אָמֵן:

יִרְאוּ אֶת־יְיָ קְדוֹשֵׁיוֹ כִּי־אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעִבּוּ, וְדוֹרְשֵׁי יְיָ לֹא־יִחְסְרוּ כָּל־טוֹב: הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ: פּוֹתַח אֶת־יְדָדְךָ, וּמִשְׁפִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: בְּרוּךְ הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּיי, וְהִזִּיהַ יְיָ מִבְּטָחוֹ:

ומברך על הכוס:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

נוסח ברכה אחרונה מעין שלוש

על תבשיל של ה' מיני דגן ועל היין ועל פירות מז' המינים שהם גפן תאנה ורמון זית ותמרה. ואם אכל פירות מז' המינים ומיני מזונות ושתה יין יכלול הכל בברכה אחת ויאמר כך על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה כו' וחיותם ונודה לך על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן והפירות:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, על

על חמשת מיני דגן	על היין	על פירות מז' מינים
המחיה ועל הפלפלה	הגפן ועל פרי הגפן	העץ ועל פרי העץ

ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה. רחם נא יי אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, ועל מזבחה, ועל היכלך. ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתוכה. ושמחנו בה ונברכה בקדשה ובטהרה. בשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה: בר"ח ויו"ט ובחזה"מ: וזכרנו לטובה ביום בר"ח: ראש החדש הזה. בר"ה: הזכרון הזה. בפסח: חג המצות הזה. בשבועות: חג השבועות הזה. בסוכות: חג הסוכות הזה. בשמ"ע: שמיני עצרת החג הזה. כי אתה יי טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל

על חמשת מיני דגן	על היין	על פירות מז' מינים
המחיה. ברוך אתה יי על הארץ ועל המחיה.	פרי הגפן. ברוך אתה יי על הארץ ועל פרי הגפן.	הפירות. ברוך אתה יי על הארץ ועל הפירות.

ברכה אחרונה על שאר אוכלין ומשקין:

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש פלחי. ברוך חיי העולמים:

הרחמן לברית מילה

הרחמן הוא יְבָרַךְ אֲבִי הַיָּלֵד וְאִמּוֹ, וְיִזְכּוּ לְגִדּוֹל לְחַנּוּכּוֹ וְלַחֲכָמוֹ, מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה יִרְצֶה דָמוֹ, וְיִהְיֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ.

הרחמן הוא יְבָרַךְ בַּעַל בְּרִית הַמִּילָה, אֲשֶׁר שָׁשׁ לַעֲשׂוֹת צֶדֶק בְּגִילָה, וְיִשְׁלַם פְּעֻלּוֹ וּמִשְׁכָּרְתּוֹ כְּפוּלָה, וְיִתְּנֵהוּ לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה.

הרחמן הוא יְבָרַךְ רַךְ הַנִּמּוֹל לְשִׁמּוּנָה, וְיִהְיֶה יָדָיו וְלִבּוֹ לֹא לְאֵל אֲמוּנָה, וְיִזְכֶּה לְרֵאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה.

הרחמן הוא יְבָרַךְ הַמֵּל בָּשָׂר הָעֶרְלָה, וּפָרַע וּמָצַץ דָּמֵי הַמִּילָה, אִישׁ הִיָּרָא וְרַךְ הַלֵּבב עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. אִם־שָׁלַשׁ־אַלֶּה לֹא יַעֲשֶׂהָ לָהּ.

הרחמן הוא יִשְׁלַח לָנוּ מְשִׁיחוֹ הוֹלֵךְ תָּמִיד, בְּזָכוֹת חֲתָן לְמוֹלוֹת דָּמִים, לְבָשׁוֹר טוֹבוֹת וְנַחוּמִים, לָעַם אֶחָד מְפָאָר וּמְפָרָד בֵּין הָעַמִּים.

הרחמן הוא יִשְׁלַח לָנוּ כֹּהֵן צֶדֶק אֲשֶׁר לָקַח לְעִילּוֹם, עַד הוֹכֵן כִּסְאוֹ בְּשִׁמּוֹשׁ וְיִהְיֶה לָנוּ, וְיָלֻט פְּנָיו בְּאַדְרֵתוֹ וְיִגְלוֹם, בְּרִיתִי הִיָּתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם.

שבע ברכות

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בְּרָא לְכַבּוֹדוֹ:

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם:

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנָּתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּגְזֵי עֵד. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, יוֹצֵר הָאָדָם:

שוש תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הָעֵקֶרָה, בְּקַבּוּץ בְּנֵיהַ לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שמח תְּשַׁמַּח רַעִים הָאֲהוּבִים, כְּשִׁמְחָה יַצִּירָה בָּנוּ עַדן מְקוֹדֵם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמֵּחַ חֲתָן וְכַלָּה:

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּרָא שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה חֲתָן וְכַלָּה, גִּילָה רַחֵם דִּיצָה וְחֻדוּה, אֲהַבָה וְאַחֲנָה שְׁלוֹם וְרַעוּת. מִהֲרָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם, קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כַּלָּה, קוֹל מַצְהָלוֹת חֲתָנִים מְחַפְּתִים, וְנִעָרִים מְמַשְׁתֵּה נְגִינָתָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמֵּחַ חֲתָן עִם הַכַּלָּה:

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

סדר הברלה

הנה, אל ישועתי אבטח, ולא אפחד, כי עזי וזמרת יה יהוה, ויהי לי לישועה. ושאבתם מים בששון, ממעייני הישועה. ליהוה הישועה, על עמך ברכתך סלה. יהוה צבאות עמנו, משגב לנו אלהי יעקב סלה. יהוה צבאות, אשרי אדם בטח בך. יהוה הושיעה, המלך יעגנו ביום קראנו. ליהודים היתה אורה ושמחה, וששון ויקר. בן תהיה לנו. כוס ישועות אשא, ובשם יהוה אקרא:

סברי מרגן

על היין

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:

על הבשמים

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא מיני בשמים:

בברכת בורא מאורי האש יביט בד' צפרניו והמה יהיו כפופים על האגודל, ולא יראה האגודל:

על הנר

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא מאורי האש:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחול, בין אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה. ברוך אתה יהוה, המבדיל בין קדש לחול:

ברכה מעין שלש תמצא לעיל:

וַיִּתֵּן-לָהּ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן
וּתְרִישׁ: יַעֲבֹדוּהָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהּ לְאֻמִּים הֵנּוּ
גִבּוֹרִים לְאַחֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהּ בְּגִי אִמָּה אֲרָרִיָּה אֲרוּרִי וּמִבְרָכִיָּה
בְּרוּךְ: וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֹתָהּ וַיַּרְבֶּה וַיַּרְבֶּה וְהֵייתָ לְקָהָל עַמִּים:
וַיִּתֵּן-לָהּ אֶת-בְּרִכַּת אַבְרָהָם לָהּ וּלְזָרְעָהּ אֹתָהּ לְרִשְׁתָּהּ אֶת-אָרֶץ
מִגְרִיָּה אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם: מֵאֵל אָבִיהָ וַיַּעְזְרֶהָ וְאֵת
שְׂדֵי וַיְבָרְכֶהָ בְּרִכַּת שָׁמַיִם מֵעַל בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת:
בְּרִכַּת שְׂדִים וְנָחִים: בְּרִכַּת אָבִיהָ גִבּוֹרִי עַל-בְּרִכַּת הוֹרִי עַד-
תַּאֲנוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תַּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶקֶד נֹזֵר אָחִיו:
וְאֶהְיֶה וַיְבָרְכָהּ וְהִרְבָּהּ וַיְבָרֶךְ פְּרִי-בִטְנָהּ וּפְרִי-אֲדָמָתָהּ דִּגְגָנָהּ
וּתְרִישָׁהּ וַיַּצְהֶרָהּ שֹׁגֵר אֱלֹפִיָּהּ וַעֲשִׂתָּהּ צֹאנָהּ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר-נִשְׁפַּע לְאַבְתִּיָּה לָתֵת לָהּ: בְּרוּךְ תַּהְיֶיהָ מִכָּל-הָעַמִּים לֹא-
יִהְיֶה בָּהּ עָקָר וַעֲקָרָהּ וּבִבְהֶמְתָּהּ: וְהִסִּיר יְהוָה מִמָּהּ כָּל-חֲלִי
וְכָל-מַדּוּי מַצְרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יַדְעֶתָ לֹא יִשְׁיֵמָם בָּהּ וּנְתַנָּם
בְּכָל-שָׁנָאִיהָ:

הַמְלֶאֶךְ הַגָּאֹל אֹתִי מִכָּל-רָע יִבְרָךְ אֶת-הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם
שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אַבְרָהָם וַיַּצְחֶק וַיִּדְּגוּ לָרֹב בְּקָרָב
הָאָרֶץ: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לָרֹב: יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף
פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

בְּרוּךְ אֹתָהּ בַּעִיר וּבְרוּךְ אֹתָהּ בַּשָּׂדֶה: בְּרוּךְ טֹנָאָה וּמִשְׁאֲרֶתָהּ:
בְּרוּךְ פְּרִי-בִטְנָהּ וּפְרִי אֲדָמָתָהּ וּפְרִי בְהֶמְתָּהּ שֹׁגֵר
אֱלֹפִיָּהּ וַעֲשִׂתָּהּ צֹאנָהּ: בְּרוּךְ אֹתָהּ בְּבֹאָהּ וּבְרוּךְ אֹתָהּ
בְּצֵאתָהּ: יֵצֵאוּ יְהוָה אֹתָהּ אֶת-הַבְּרָכָה בְּאַסְמִיָּהּ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדָהּ
וַיְבָרְכָהּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיהָ נָתַן לָהּ: יִפְתַּח יְהוָה | לָהּ אֶת-
אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת-הַשָּׁמַיִם לָתֵת מִטְּרָאֲרָצָהּ בַּעֲתוֹ וּלְבָרָהּ אֵת

כָּל־מַעֲשֵׂה יָדָךְ וְהַלְוִיַּת גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוָה: כִּי־יִהְיֶה
אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָּךְ פֶּאֶשֶׁר דָּבַרְלָךְ: וְהַעֲבַטְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא
תַעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבָךְ לֹא יִמָּשָׁלוּ: אֲשֶׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל
מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר־חָרַב גָּאֲוָתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ
אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ:

יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בִּיהוָה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא־תִבָּשׂוּ וְלֹא־תִכָּלְמוּ
עַד־עוֹלָמִי עַד: וְאַכְלַתֶּם אָכּוֹל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת־
שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבָּשׂוּ עַמִּי
לְעוֹלָם: וַיִּדְעַתֶּם כִּי בִקְרֹב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאִין
עוֹד וְלֹא־יִבָּשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם: כִּי־בִשְׁמֹחָה תִצָּאוּ וּבִשְׁלוֹם תּוּבְלוּ
הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל־עֵצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֲאוּ
כָף: הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֲבִטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה יְהוָה
וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: וּשְׂאֲבָתֶם־מַיִם בְּשִׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה:
וְאַמְרָתֶם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים
עֲלִילְתִּיו הִזְכִּירוּ כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ: זָמְרוּ יְהוָה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה
מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: צַהֲלִי וְרַנֵּי יִשְׁבַת צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל בִּקְרֹבְךָ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא אֱלֹהֵינוּ זֶה קוֹיֵנוּ לוֹ
וַיּוֹשִׁיעֵנו זֶה יְהוָה קוֹיֵנוּ לוֹ נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ:

בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם | שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר יְהוָה
וּרְפָאתָיו: וְרוּחַ לְבָשָׂה אֶת־עַמְּשֵׁי רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁים לָךְ
דָּוִיד וְעַמָּךְ בְּרִי־שֵׁי שְׁלוֹם | שְׁלוֹם לָךְ וְשְׁלוֹם לְעוֹזְרֶךָ כִּי עֲזָרְךָ
אֱלֹהֶיךָ וַיִּקְבְּלֵם דָּוִיד וַיִּתְּנֵם בְּרָאשֵׁי הַגָּדוֹד: וְאַמְרָתֶם כֹּה לְחֵי
וְאַתָּה שְׁלוֹם וּבִיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר־לָךְ שְׁלוֹם: יְהוָה עַז לְעַמּוֹ
יִתֵּן יְהוָה | יִבְרַךְ אֶת־עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם:

אָמַר ה' לַיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
בָּחַר ה' בַּיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
גָּאֵל ה' אֶת יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
דָּרָךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
הַפָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
וַיֵּרֶד מִיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
זָכַר זֹאת לַיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
חֲדָוֹת יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
טוֹבוֹ אוֹהֲלָיָהּ יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
יֹורוּ מִשְׁפָּטֶיהָ לַיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
כִּי לֹא נָחַשׁ בַּיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
לֹא הִבִּיט אָנוֹן בַּיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
מִי מָנָה עֹפֶר יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
נִשְׁבַּע ה' לַיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
סָלַח נָא לַעֲוֹן יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
עֲתָה הָשִׁב נְשׁוֹת יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
פָּדָה ה' אֶת יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
צָוָה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
קוֹל קוֹל יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
רָנִי וְשִׂמְחִי לַיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
שָׁב ה' אֶת נְשׁוֹת יַעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:
תִּתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב.	אַל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב:

are actually addressing two entirely different questions:

The more fundamental question is whether Kohanim, in general, are **included** in the obligation to wear tefillin: Must a Kohen wear tefillin? This question is answered by the *Baraita* in Arachin: “**Everyone** is obligated to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites.”

A secondary question is if this obligation remains in force even while they are engaged in the Temple service, or are they **exempted**? This question is answered by the *Baraita* in Zevachim: “Kohanim **during their service**... are exempt... from tefillin.”

This solution nicely explains why the Rambam didn’t rule that Kohanim are obligated to wear head tefillin while performing the Temple service:

After all, the source in Arachin which speaks of the Kohen’s obligation to wear tefillin is not referring to the Temple service at all. It is rather making the more fundamental point that Kohanim are included in the general obligation to don tefillin.

The question of whether this obligation remains in force even while they are engaged in the temple service is not taken up in Arachin, but in Zevachim. There the conclusion is reached that they are actually forbidden to don the arm tefillin, as they constitute an invalidating interposition. As to the head tefillin, the Talmud there continues, “if they donned them they do not interpose.” The word “if” implies that this is a matter of discretion; they are not obligated to don them, but may do so if they wish—exactly as the Rambam ruled!

The *Baraita* in Zevachim tells us explicitly that its exemption applies specifically under a particular set of circumstances. When the Kohanim are performing the service they are exempt from tefillin.

The *Baraita* in Arachin, by contrast, does not tell us of any particular set of circumstances when its obligation applies. It simply states that all three groups among the Jewish people—Kohanim, Levites, and Israelites—are included in the obligatory mitzvah of tefillin.

Let me explain this point a little better:

There are mitzvot, such as the obligation to redeem one's firstborn son, which only obligate Israelites. Similarly, the Levites alone are obligated by the mitzvah to donate a tithe known as *terumat maaser*. There are other mitzvot that only obligate Kohanim, such as the obligation to eat the meat of certain sacrifices to atone for the sins of those who bring them. Many more mitzvot, however, obligate Kohanim, Levites, and Israelites without distinction. The *Baraita* in Arachin is simply telling us that the mitzvah of tefillin is in the latter category. It says nothing about whether or not this obligation remains in place while a Kohen is engaged in the Temple service.

Indeed, the Talmud in Arachin has similar discussions about whether or not Kohanim are included in the mitzvot of Sukkah, Tzitzit, and Shofar. In each case the Talmud cites *Braitot* with similarly sweeping formulations and concludes in the affirmative.

The contradiction between the *Baraita* in Zevachim and the *Baraita* in Arachin is neatly resolved once we realize they

mean that only Kohanim who have time to don tefillin and still perform the Temple service are obligated to do so.

- **In solution 2**, it is interpreted to mean that only those performing a “uncertain service” are obligated to don tefillin.
- **In solution 3**, it is further narrowed to a highly specific circumstance applicable only to the Kohen Gadol.
- **In solution 4**, the *Baraita* in Arachin is understood to refer only to the head tefillin, while the *Baraita* in Zevachim refers only to the hand tefillin.

By contrast, this fifth solution undoes the original assumption that the two *Baraitot* stand in conflict with one another, by explaining that they are actually addressing two completely different questions. Moreover, this approach does not attempt to constrain the meaning of the *Baraita* in Arachin at all. On the contrary, it takes it at face value, and in doing so gives it even more sweeping weight than might intuitively be assumed.

This fifth solution arises from a straightforward comparison of the two *Baraitas*, read side by side.

Zevachim:	Arachin:
“Kohanim during their service, Levites [singing] on their platform, and Israelites at their station [in the Temple, while the <i>tamid</i> is being offered] are exempt from prayer and from tefillin.”	“Everyone is obligated to don tefillin: K o h a n i m , Levites, and Israelites.”

There is a very obvious difference between these two texts:

not interpose, and if he desires to wear them during service, he may wear them.

On the one hand, the Rambam seems to take on board the conclusion of the Talmud's discussion in Arachin, according to which the Kohen is indeed prohibited from wearing the hand tefillin during the Temple service. On the other hand, he seems to ignore the *Baraita* and Talmudic discussion in Arachin entirely, and writes unequivocally that the Kohen is exempt from wearing head tefillin during the service, but is permitted to do so if he so desires.

So the question that remains for us to answer is the following: Is there a way to reconcile the *Baraita* in Zevachim and the *Baraita* in Arachin that would also conform with the Rambam's ruling that Kohanim are not obligated to wear head tefillin during the temple service, but merely exempt?

This brings us to a fifth solution, with which this article will conclude.

Solution 5: Exemption vs. Inclusion

This fifth solution takes a very different form than the others proposed so far. Our previous solutions all left intact the original assumption that these two *Baraitot* are in conflict, but sought to find ways around the conflict. Similarly, these solutions were all achieved by qualifying the statements of each *Baraita* and interpreting them as referring to specific cases, which are by no means explicit in the original text.

To refresh our memories:

- **In solution 1**, the *Baraita* in Arachin is interpreted to

and the *Baraita* in Arachin is neatly resolved if we take into account the distinction between the arm and the head tefillin that emerges from the Talmudic discussion in both places:

Kohanim who are engaged in the Temple service are “exempt,” or rather forbidden, from wearing tefillin on their **arms**. This is the meaning of the *Baraita* in Zevachim: “Kohanim during their service ... are exempt ... from [arm] tefillin.”

But they are nonetheless obligated to wear tefillin on their **heads**. This is the meaning of the *Baraita* in Arachin: “Everyone is **obligated** to don [head] tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites.”

A Maimonidean Rebuttal to Solution 4

On the face of it, the above solution seems to emerge seamlessly from a careful reading of the relevant Talmudic discussions. The practical upshot of this solution would be that Kohanim engaged in the Temple are forbidden from wearing tefillin on their arms, and obligated to wear tefillin on their heads. There is no case in which wearing tefillin is left to their discretion, as a matter of mere exemption and permissibility rather than a matter of prohibition and obligation.

However, the Rambam is quite clear that the Kohanim are **exempt** from wearing the head tefillin, and not obligated! Here’s his ruling in the *Laws of the Temple Vessels*:

With regard to the priestly garments ... nothing should interpose between his flesh and the garments ... Therefore a Kohen cannot serve while wearing arm tefillin, because they interpose. But the head tefillin do

exempt from doing so while accompanying or observing the priestly service.

Now let's turn to the *Baraita* in Arachin: "Everyone is obligated to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites."

The Talmud asks: "Isn't this obvious?"—and answers—"It was necessary in order to explicitly include the Kohanim. You might have thought: Since it is written, 'And you shall bind them as a sign on your hand and they shall be for frontlets between your eyes' (Devarim 6:8), anyone who is included in the mitzvah of the arm is included in the mitzvah of the head. Since these Kohanim are excluded from the mitzvah of the arm, as it is written, 'He shall put [the tunic] upon his flesh' (Vayikra 6:3), meaning that nothing may intervene between the garment and his flesh, I might have said that they are not obligated by the mitzvah of the head either. The *Baraita* therefore comes to teach us that the two tefillin do not depend on one another, as we have learned in a Mishnah: 'The [absence of] arm-tefillin does not prevent [the wearing of] the head-tefillin, and [absence of] head-tefillin does not prevent [the wearing of] the arm-tefillin.'"

In other words, the Talmud understands the *Baraita* in Arachin to be teaching us that the Kohanim are obligated to wear head-tefillin even though they may not wear arm-tefillin. This reading of the *Baraita* is maintained all the way to the conclusion of the discussion, even as several other questions are raised and answered.

The contradiction between the *Baraita* in Zevachim

To this inference the Talmud responds: “No. If he wore them, they would constitute an interposition. If so, why does the *Baraita* say they are **exempt**? It should have said they are **forbidden**! Since the *Baraita* also includes Levites and Israelites—to whom the prohibition of *chatzitza* does not apply—it used the term exempt.” The Talmud, in other words, clarifies that Kohanim are indeed **forbidden** from wearing Tefillin during their service, as they constitute a *chatzitza* and invalidate the priestly garments. The use of the term “exempt” sacrifices accuracy for the sake of brevity.

The Talmud follows up with an apparent refutation drawn from another *Baraita*: “But hasn’t it been taught in a *Baraita*: ‘If he wore them, they do not constitute a *chatzitza*’? This is not a difficulty; one [the first *Baraita*] refers to the arm-tefillin, and the other [the second *Baraita*] refers to the head-tefillin.” The Talmud goes on to cite another source proving that, in contrast to the hand Tefillin, the head Tefillin do not involve the problem of *chatzitza*: “A Tanna taught: The Kohen’s hair was visible between the headplate (*tzitz*) and the turban (*mitznefes*), and it is there that the tefillin are placed.”

It turns out, per the Talmud’s discussion in Zevachim, that the *Baraita* cited at the outset, “Kohanim during their service... are exempt... from tefillin,” refers specifically to the arm Tefillin, which constitute a *chatzitza*, and not to the head tefillin, which don’t involve this problem. For that reason, the *Baraita* should have used the term “prohibited.” The term “exempt” was used because this term applies to Levites and Israelites as well, who are also mentioned in the *Baraita*. They do not wear priestly clothes and consequently are not prohibited from wearing the arm tefillin; they are merely

If the *Baraita*'s statement pertained only to such specific scenarios as these, why was it phrased in such inclusive and ambiguous terms? Moreover, the Talmud's discussion of the *Baraita* also fails to clarify that it should be understood as pertaining specifically to one of these three scenarios.

Solution 4: Hand vs. Head

A fourth possible solution implicitly emerges from the Talmud's own discussions, in *Zevachim* and *Arachin* respectively, of each of these apparently conflicting *Baraitot*. This approach was discussed by Rabbi Yosef Shaul Nathanson (1825–1865), in his work *Sho'el Umeishiv*.

Let's take a closer look at these Talmudic discussions:

In *Zevachim*, the Talmud follows the statement of the *Baraita*, "Kohanim during their service... are **exempt**... from tefillin," with a question: "Does this not mean that if they donned them, they would not constitute an interposition (*chatzitza*)?"

Though phrased somewhat cryptically, the Talmud's question rests on the implication that although the Kohanim are **exempt** from tefillin while performing the Temple service, they are not **prohibited** from donning them if they so wish. It follows that a Kohen would be allowed to perform the Temple service with tefillin bound to his arm underneath his tunic (*ketonet*), despite the general rule that nothing may interpose between the priestly garments and the Kohen's skin. This can only be upheld if tefillin are not considered an invalidating interposition, a *chatzitza*.

Kohanim who are engaged in the Temple service are always exempt from tefillin. As it was taught in Zevachim: “Kohanim during their service... are *exempt*... from tefillin.”

But when the Kohen Gadol is merely wearing the priestly garments for the sake of atonement, he is obligated to don tefillin. As it was taught in Arachin: “Everyone is *obligated* to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites.”

Why Solutions 3, 2, and 1 Are Unsatisfying

The above solutions are ingenious, and yet they are unsatisfying. Simply put, it’s hard to square any of them with the plain sense of the *Baraita* in Arachin. The statement is explicit and unequivocal: “*Everyone* is obligated to don tefillin: *Kohanim*, Levites, and Israelites.”

It seems quite a stretch to say that by “everyone” and “Kohanim” (plural) the *Baraita* is not actually referring to all Kohanim, but exclusively to the Kohen Gadol, and moreover, specifically when he is not actually engaged in the Temple service but nevertheless wearing the priestly garments for the sake of atonement—as in solution 3.

It also seems a stretch to argue that by “everyone” and “Kohanim” the *Baraita* is not actually referring to all Kohanim, but exclusively to Kohanim who are engaged in *avodas safek*, uncertain service—as in solution 2.

Though not as big a stretch, it is similarly dissatisfying to conclude that by “everyone” and “Kohanim” the *Baraita* is not actually referring to all Kohanim, but specifically to Kohanim who are already wearing Tefillin, or have sufficient time to don them, before they start engaging in the Temple service—as in solution 1.

Solution 3:

The Kohen Gadol's Exception

The *Beis Ha'levi* answers this question by turning our attention to a rather exceptional case, which actually lies outside of the ordinary Temple service, and which is only relevant to the Kohen Gadol, the High-Priest, rather than to ordinary Kohanim.

While ordinary Kohanim wear four priestly garments, the Kohen Gadol wears eight. One of these is the *tzitz*, a gold headplate inscribed with G-d's name. One of the qualities of the *tzitz* is that it atones for any ritual impurity (*tumah*) that might taint the Temple service performed by the Kohanim. The Talmud in Yoma (7b) records an opinion that such atonement only occurs when the *tzitz* is on the Kohen Gadol's forehead. According to the *Beis Ha'levi*, moreover, atonement only occurs when the Kohen Gadol is also dressed in all the priestly garments along with the *tzitz*.

This would result in a need for the Kohen Gadol to wear the priestly garments even when he is not actively performing any service, in order for the *tzitz* to atone for any *tumah* that might befall other Kohanim while they are performing the service. At such a time, the Kohen Gadol would neither be busy with the service himself, nor subject to distraction, and would therefore be obligated to don tefillin.

If we accept this hypothesis, argues the *Beis Ha'levi*, our contradiction between Zevachim and Arachin is resolved:

words of the *Baraita* in Zevachim at the end of a list of those who are exempt from donning tefillin because they are liable to be distracted:

Anyone exempt from the Shema is exempt from tefillin... those with intestinal illness, and anyone who cannot control their bowels except with great pain, are exempt from tefillin... one who is in pain, and one whose mind is not settled or composed, is exempt from tefillin, for it is forbidden for one wearing tefillin to be distracted from them. Kohanim during their service, Levites while singing on the platform, and Israelites while standing in the Temple are exempt from prayer and from tefillin.

This changes everything. If the Kohen is exempt from tefillin due to *hesech hadaas* the exemption should stand even if he has time to don tefillin before beginning the temple service (as in solution 1), and even if the service he is performing is subject to an uncertainty (as in solution 2). This exemption isn't inhibited by the parameters and limitations of *ha'osek be'mitzvah* at all! Rather it applies in any case when you are liable to be distracted, whether because you are in pain, or mentally unsettled, or because you are preoccupied with the demanding tasks of the Temple service.

This accords very well with the blanket ruling in Zevachim: "Kohanim during their service ... are **exempt** ... from tefillin." But what are we to make of the ruling in Arachin: "Everyone is **obligated** to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites"? Under what circumstances would a Kohen be obligated to don tefillin?

The solution of the *Shaagas Aryeh* rests on the above distinction between certainty and uncertainty:

In a case where the Kohanim are busy with a Temple service that is mandated with certainty, they are exempt from tefillin. As it was taught in Zevachim: “Kohanim during their service... are **exempt**... from tefillin.”

But in a case where the Temple service is subject to uncertainty they are indeed obligated to don tefillin. As it was taught in Arachin: “Everyone is **obligated** to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites.”

A Challenge to Solutions 1 and 2

Before getting to the third solution, it is necessary to explain a problem which threatens both solutions offered above. In short, both depend on Rashi’s explanation in Zevachim that a Kohen is exempt from tefillin due to the principle of *ha’osek be’mitzvah*: “one who is busy with one mitzvah is exempt from another mitzvah.” The Rambam, however, gives a different reason for the exemption, which has nothing to do with whether or not the Kohen is doing a mitzvah or not. The exemption, rather, is due to the prohibition of allowing yourself to become distracted (*hesech hadaas*) while wearing tefillin.

As we will soon explain, if this is the reason for the exemption recorded in Zevachim the above explanations of the obligation recorded in Arachin fall away. This challenge to the solutions proposed by the *Shita Mekubetzes* and the *Shaagas Aryeh* comes from Rabbi Yosef Dov Soloveitchik of Brisk (1820–1892), in the work by whose title he is known, *Beis Ha’levi*. The Rambam, he points out, places the exact

Solution 2: Certainty vs. Uncertainty

This question was raised by Rabbi Aryeh Leib Ginzburg (1695–1785), better known by the title of his famous work of responsa, *Shaagas Aryeh*. He answered it by turning to the classical rabbinic category of uncertainty. Here too, we find a general rule that can help us resolve the contradiction between Zevachim and Arachin, even according to the Ran: “In a case of uncertainty regarding a Biblical law we must err on the side of stringency” (*sfaika de’orayta lechumra*).

In most cases, the service performed by the Kohanim in the Temple is not subject to uncertainty. If, for example, the Kohen is offering the mandated daily sacrifice (the *tamid*), it is **certain** that the Kohen is busy with a mitzvah, and it is likewise **certain** that he is exempt from other mitzvot.

But there are cases when an uncertainty arises as to whether a sacrifice is Biblically required or not. In such cases (referred to as *avodat safek*, uncertain service) one must err on the side of stringency in every respect. Since it is possible that a sacrifice is required, the Kohen must perform the service in the prescribed way. But it remains possible that this does not actually constitute a prescribed mitzvah at all, and therefore his exemption from other mitzvot is subject to uncertainty too. Must he wear tefillin while performing this service? Yes! After all, tefillin are Biblically mandated, and “in a case of uncertainty regarding a Biblical law we must err on the side of stringency.”

But in a case where they have time to don them before busying themselves with the Temple service they are indeed obligated to do so. As it was taught in Arachin: “Everyone is **obligated** to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites.”

A Limitation to Solution 1

Before getting to the second solution, it is necessary to explain one of the problems with the first. In short, it only works if we take one side of a debate concerning the application of the exemption of *ha’osek be’mitzvah*: “One who is busy with one mitzvah is exempt from another mitzvah.”

The Ashkenazic medieval authorities known collectively as Tosefot interpret it narrowly, so it applies only in cases when it is impossible to fulfill both mitzvot. But others, among them the great Sephardic sage known as the Ran (Rabbi Nissan of Girona, 1290–1376), applied this exemption even when both mitzvot can be fulfilled.

According to the Ran, even if the Kohanim do have time to don Tefillin before beginning their service in the Temple, they should nevertheless be exempt from doing so. The exemption is a matter of simultaneity rather than time. Having the time and ability to do both mitzvot is not a factor. Rather, one can’t be obligated to busy oneself with two mitzvot simultaneously. So long as one is busy with one mitzvah, one is exempt from another.

This accords very well with the blanket ruling in Zevachim: “Kohanim during their service... are **exempt**... from tefillin.” But what are we to make of the ruling in Arachin: “Everyone is **obligated** to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites”? Under what circumstances would a Kohen be obligated to don tefillin?

Now let's proceed to the first of five different paths of possible resolution.

Solution 1: A Question of Timing

Before getting to the solution itself we must first explain that it rests on the foundation of a general rule: “One who is busy with one mitzvah is exempt from another mitzvah” (*ha’osek be’mitzvah patur min ha’mitzvah*). For this reason, Rashi explains, Kohanim who are busy with the service in the Temple would generally be exempt from wearing tefillin, as the *Baraita* in Zevachim states.

According to some important commentaries to the Talmud, however, there is a limitation to this general rule: The exemption of *ha’osek be’mitzvah* only applies when it is impossible to fulfill both mitzvot. Under such circumstances, being preoccupied with one mitzvah exempts you from another. But the exemption does not apply in a case where there is sufficient time to fulfill both mitzvot.

The solution recorded by the *Shita Mekubetzes* rests on this question of timing:

In a case where the Kohanim are already busy with the Temple service and would have to stop engaging in that mitzvah in order to don tefillin—or in a case where they don’t have sufficient time to don tefillin and complete the service—they are exempt from tefillin. As it was taught in Zevachim: “Kohanim during their service... are **exempt**... from tefillin.”

The earliest commentator to take note of this contradiction is the *Shita Mekubetzes*, a 16th century compilation that often includes material from earlier sources that has otherwise been lost. A comment to Arachin (ad. loc.) reads as follows: “This implies that Kohanim are obligated to don tefillin during their service. This is difficult, since we say in the second chapter of Zevachim that Kohanim during their service and Levites on their platform are exempt from tefillin!”

The *Shita Mekubetzes* also provides the first of a series of solutions to this contradiction. As we shall see, this solution depends on a particular understanding of the reason why Kohanim are generally exempt from tefillin during their service in the Temple, from which it follows that under certain circumstances that exemption would not apply. We will also see that other authorities provide a different basis for the exemption, according to which we would have to find alternative paths to a resolution of our contradiction.

As is usually the case once you enter the Talmud’s labyrinths, these different paths are all subject to a plethora of related debates. For the sake of clarity, I will try and stick to the essentials. But my purpose in this article is also to highlight some key concepts relevant not only here, but to a whole host of other topics across the canons of rabbinic literature.

It’s also important to note that this article is not a how-to-guide. This is an exercise in Torah study for its own sake, rather than for the sake of arriving at any practical conclusion. If you have any practical questions that relate to this discussion or arise from it, please ask a competent rabbi for guidance!

Introduction

A Talmudic Contradiction

In the second chapter of Zevachim (19a) we are taught: “Kohanim during their service, Levites [singing] on their platform, and Israelites at their station [in the Temple, while the *tamid* is being offered] are **exempt** from prayer and from tefillin.”

In the first chapter of Arachin (3b) we are taught: “Everyone is **obligated** to don tefillin: Kohanim, Levites, and Israelites.”

Both of these texts are *Baraitot*, authoritative and anonymous sources, dating from the era of the Mishnah. The contradiction between them is clear: The first *Baraita* states Kohanim are **exempt** from wearing tefillin during their service, while the second states they are **obligated**.

As a general rule, this is the kind of contradiction that the Talmud itself often points out and seeks to resolve. In this case, however, the Talmud in both tractates follows up with a nearly identical set of discussions involving other related sources, and yet ignores the one *Baraita* in the other tractate that seems to stand as its most direct and glaring contradiction!

Introduction: A Talmudic Contradiction	7
Solution 1: A Question of Timing	9
A Limitation to Solution 1	10
Solution 2: Certainty vs. Uncertainty	11
A Challenge to Solutions 1 and 2	12
Solution 3: The Kohen Gadol's Exception	14
Why Solutions 3, 2, and 1 Are Unsatisfying	15
Solution 4: Hand vs. Head	16
A Maimonidean Rebuttal to Solution 4	19
Solution 5: Exemption vs. Inclusion	20

Must A Kohen Wear Tefillin?

Table of Contents

Must A Kohen Wear Tefillin?.....	5
Kesser Kehunah [Hebrew]	ה
Kiddush for Shabbat and Festivals	כז
Birchas Hamazon.....	לו

celebration, we have included Kiddush for Shabbat (and Festivals), along with Birchah Hamazon.

We pray that all the blessings and aspirations expressed in the holy letter customarily sent by the Rebbe, of righteous memory, to the parents of a Bar Mitzvah boy, will be fulfilled in our son:

May it be G-d's will that from "thirteen, the age at which one is obliged to observe the mitzvos," he will grow up to "fifteen, the age [for the study of Gemara]" — and so on, per the Mishnah's ruling (Avos, chapter 5). May he increase the persistence and diligence of his Torah studies — both in *nigleh*, the revealed plane of the Torah, and in the teachings of *chassidus* — and may he perform the mitzvos beautifully. And may G-d grant him success in becoming a *chassid*, one who fears heaven, and a learned scholar.

With appreciation and blessing,

Eli Leib and Miri Rubin

Foreword

With praise to the Almighty for granting us life and sustaining us to reach the occasion of the Bar Mitzvah of our dear son, **Mordechai Alexander**, we express thanks and blessing to all our family, friends, and acquaintances, who have graciously joined us in this celebration.

As a memento from this day, we have chosen to publish an essay entitled *Must A Kohen Wear Tefillin?* This accompanies a more detailed Hebrew version under the title, *Kesser Kehunah*, which was chosen for two reasons:

1. Tefillin are referred to as a “crown” (*kesser*), as the Rambam writes regarding the conduct of a scholar (Laws of the Foundations of the Torah 5:11): “He shall always busy himself with Torah while wrapped in Tzitzit and crowned with Tefillin, and he shall act beyond the letter of the law in all his deeds.”
2. This title reflects the content of this essay, which analyses a Talmudic contradiction concerning the obligation of Kohanim to wear tefillin, and discusses five possible solutions based on later commentaries and codes.

Additionally, for the benefit of those joining us for our

Must A Kohen Wear Tefillin?

A Talmudic riddle with five paths of possible resolution

Written on behalf of my son

Mordechai Alexander

Hakohen

on the occasion of his Bar Mitzvah

Eli Rubin

Pittsburgh, PA

10th of Menachem-Av, 5786

24th of July 2026